

Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava

Fakulta bezpečnostního inženýrství

Katedra požární ochrany a ochrany obyvatelstva

**Použití a pracovní režim psů v záchrannářské
a služební kynologii**

Student:

Vedoucí diplomové práce:

Studijní obor:

Datum zadání diplomové práce:

Termín odevzdání diplomové práce:

Magdaléna Podlesná

Ing. Vladimír Makeš

TPO a BP

17. října 2007

30. dubna 2008

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou diplomovou práci vypracovala samostatně.“

V Ostravě 29. 4. 2008

.....
podpis

Anotace

PODLESNÁ, M.: *Použití a pracovní režim psů v záchranné a služební kynologii*. Diplomová práce, Ostrava, VŠB-TU, 2008, 59s.

Klíčová slova: kynologie, výcvik psa, zkoušky, složky IZS

Tato práce je zaměřena na přehledný popis služební a záchranné kynologie v České republice. V úvodní části jsou popisovány obecné předpoklady pro využití psů a požadavky na psa i psovoda. Dále jsou zde popisovány možnosti využití služebních a záchranných psů. Jedna z částí je zaměřena na organizaci kynologie ve složkách IZS. Také je popsána vhodnost plemene pro určité nasazení psa. Další část se snaží přiblížit pracovní režim psa, do kterého patří např. doba práce a odpočinku, výcvik, zkoušky a péče o služebního psa.

PODLESNÁ, M.: *The Utilisation and Working Regime of Dogs in Rescue and Service Cynology*. The Thesis, Ostrava, VŠB-TU, 2008, 59p.

Key words: cynology, training dog, examination, components IZS

This work is bent on well - arranged description service and rescue work cynology in the Czech republic. In first part are described common expectations for utilize dogs and requirements on dog and handler, too. Chances of utilize service and rescue work dogs are described in other part of this work. One of parts is bent on organization of cynology in components IZS. Usability of race for definite setting dogs is described, too. Next part try put near working regime of dogs, e.g. time work and rest, training, examination and care of service dogs.

Obsah:

Úvod	6
Rešerše	7
1 Obecné předpoklady	8
1.1 Vhodnost plemene pro služební kynologii	8
1.1.1 Rozdělení plemen podle FCI	8
1.2 Výběr štěněte	9
1.2.1 Test zjišťující vhodnost psa na výcvik	10
1.2.2 Povahový test psa	10
1.1.3 Campbellův test	11
1.3 Požadavky na psa a psovoda	12
1.3.1 Požadavky na psovoda	12
1.3.2 Požadavky na psa	13
1.4 Vyšší nervová činnost psa	14
2 Služební pes u IZS	16
1.1 Základní složky IZS	17
1.2 Ostatní složky IZS	18
3 Systém organizace	20
3.1 HZS ČR	20
3.2 Policie ČR	21
3.3 Městská a obecní policie ČR	23
3.4 Celní správa	25
3.5 Vězeňská služba	27
3.6 Armáda	28
3.7 Soukromé bezpečnostní služby	30
3.8 Sbor dobrovolných hasičů	31
3.9 Horská služba	31
3.10 Záchranářské kynologické organizace	32
3.10.1 SZBK ČR	32
3.10.2 KZJ	33
4 Pracovní režim	34
4.1 Způsob získávání služebních psů	34
4.2 Doba práce a odpočinku	35

4.3	Rozdělení služebních psů	36
4.4	Možnosti použití.....	37
4.4.1	Zjišťování příčin požáru	40
4.4.2	Vyhledávání bezprostředně ohrožených osob.....	41
4.5	Výcvik	43
4.5.1	Psi specialisté na pachové práce.....	44
4.5.2	Psi specialisté - záchranáři	46
4.6	Zkoušky	47
4.6.1	Policie ČR	47
4.6.2	Celní správa.....	48
4.6.3	Armáda ČR.....	48
4.6.4	Psi - záchranáři	49
4.7	Péče o služebního psa.....	50
4.7.1	Ustájení služebních psů	50
4.7.2	Denní péče o služební psy	51
4.7.3	Krmení a napájení služebních psů.....	52
4.7.4	Výstroj a výcvikové pomůcky pro služební psy	52
4.7.5	Přeprava služebních psů	52
4.7.6	Veterinární péče o služební psy	53
5	Kynologie v zahraničí	54
5.1	Německo.....	54
5.1.1	Využití psů	55
5.2	USA.....	56
5.2.1	Celní správa USA.....	56
	Závěr.....	57
	Seznam zkratk	58
	Seznam použité literatury	60
	Seznam obrázků, grafů a tabulek	62
	Seznam příloh.....	63

Úvod

Ve své práci se pokusím zmapovat problematiku služební a záchranářské kynologie v České republice. V první části se zaměřím na vhodnost plemene a také na výběr štěněte pro výcvik. Při hodnocení vhodnosti konkrétního jedince není však možné vycházet pouze z obecných charakteristik plemene, ale vždy je třeba zhodnotit vlastnosti konkrétního jedince a až na základě tohoto zhodnocení učinit rozhodnutí, zda bude psa pro zamýšlenou činnost možné využít či nikoliv. Pokusím se stručně objasnit vnitřní nervovou činnost a základy fyziologie psa. Veškeré počínání psa je řízeno nervovou soustavou, která udržuje činnost jeho organismu v souladu s prostředím, ve kterém žije. Pes jedná reflexivně.

Psovod ovlivňuje a působí při výcviku na nervovou soustavu psa a tím řídí jeho činnost. Výběr psa je důležitým aspektem z hlediska dobré cvičitelnosti a ovladatelnosti psa. V dnešní době má pes své nezastupitelné místo v mnoha oblastech. Dobře vycvičeného psa lze jen těžko nahradit technikou, proto se zaměřím na obecné zásady výcviku všestranných služebních psů, ale i psů specialistů.

Jelikož cílem této práce je popis a zhodnocení záchranářské a služební kynologie v České republice, budu se věnovat organizaci kynologie v rámci složek integrovaného záchranného systému České republiky.

I pro psa a jeho vyžadovanou pracovní výkonnost je důležité, aby byl v dobrém fyzickém, zdravotním, ale i „psychickém“ stavu. Pes není stroj a aby pracoval s dobrými výsledky, potřebuje krom správného výcviku dostatek odpočinku, péče a celkovou pohodu. V dalších kapitolách se proto budu věnovat pracovnímu režimu psa a jeho následné péči.

Rešerše

EIS, VILÉM: *Pachové práce služebních psů*. [2]

Publikace, zabývající se pachovými pracemi služebních psů. Zaměřena je na pachové práce na stopách.

HARTL, K. *Výchova a výcvik psa*. 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 1979. 236 s. [3]

Tato publikace se zabývá základními poznatky z oblasti výchovy a výcviku psa. Popisuje rozdíly mezi výchovou a výcvikem štěněte a dospělého jedince

Pinc, L.. *Výcvik psa na detekci hořlavých kapalin*. Praha 2002.

Publikace pojednává o historii výcviku služebních psů a zaměřuje se na metodiku a hodnocení vycvičených psů.

<http://www.cz-pes.cz/literatura-ucebnice-index.php> [24]

Na těchto stránkách se pplk. Plesanka snaží přiblížit základní fyziologii vyšší nervové činnosti psa, zdravotní péči, výživu a ošetřování psa. Stejně jako teorii výchovy štěněte a výcviku psa v poslušnosti a obratnosti, na obranné práce a na práce pachové.

Dalším nepostradatelným zdrojem byly směrnice, metodické a závazné pokyny bezpečnostních složek a zkušenosti řady občanských sdružení. [8-23]

1 Obecné předpoklady

Maximální využití schopností psů ve služební, ale i záchranářské kynologii vyžaduje velmi dobrou znalost problematiky, kvalifikované pracovníky, dobré podmínky pro výcvik a dostatek psů s vhodnými povahovými vlastnostmi pro tuto práci. Důležitou částí přípravy je i zdravotnická průprava, proto jsou psovodi školeni v zásadách první pomoci.

Podstatou je naučit psa dokonale využívat svůj čich tak, aby mohl být užitečný v situacích, jejichž zvládnutí je za hranicí lidských možností. Připravenost se prokazuje vykonáním zkoušek, které jsou podle uvedených druhů prací rozděleny a dále výkonnostně odstupňovány. Postup výcviku si každý psovod volí individuálně, především na základě předpokladů a schopností svého psa.

1.1 *Vhodnost plemene pro služební kynologii*

V současné době je na světě přes 400 plemen psů zaregistrovaných u mezinárodní kynologické organizace FCI a několik desítek národních plemen, touto organizací dosud neuznaných.

Plemenem psa se obecně rozumí skupina psů, kteří mají podobný původ a zejména shodné specifické povahové a exteriérové vlastnosti, které jsou předávány v rámci chovu z rodičů na jejich potomky. Každé plemeno má svůj standard, který stanoví všechny podstatné znaky psů daného plemene.

Při obecném posuzování vhodnosti plemen pro určitý způsob využití a nasazení psů hrají důležitou roli hlavně obecné a tedy většině psů daného plemene vlastní charakteristické znaky, vlohy a povahové vlastnosti.

Při hodnocení vhodnosti konkrétního jedince není však možné vycházet pouze z těchto obecných charakteristik plemene, ale vždy je třeba zhodnotit vlastnosti konkrétního jedince a až na základě tohoto zhodnocení učinit rozhodnutí, zda bude psa pro zamýšlenou činnost možné využít či nikoliv.[24]

1.1.1 Rozdělení plemen podle FCI

Plemena psů lze rozdělit podle různých kritérií, nejpoužívanějším systémem je dělení do deseti skupin dle FCI (Federation Cynologique Internationale).

Do 1.skupiny patří plemena ovčácká, pastevecká a honácká. Všechna tato plemena mají svůj původ ve psech, kteří již před staletími doprovázeli pastevce skotu a ovcí. Většina těchto plemen byla cvičena k tomu, aby tito psi dokázali pracovat se stádem, a nebo byli

schopni hlídat a chránit stádo před nebezpečím, popřípadě obojí. Tito psi, díky mnohaletému šlechtění za účelem spolupráce s člověkem, mají ideální soubor vlastností využitelných při výcviku služebních psů rozličného zaměření. V současné době patří tito psi k nejvíce využívaným v rámci bezpečnostních složek.

2.skupinu zastupují pinčové, knírači, molossoidní plemena a švýcarští salašníčtí psi. Původ těchto plemen je mnohem různorodější, je to především tím, že někteří psi byli vedeni k obraně a boji a jiní byli šlechtěni pro všestranné využití. Psi těchto plemen většinou figurují jako společníci, ale vzhledem k jejich původu se většina psů dokáže velmi dobře uplatnit i pro služební využití.

3.skupinu tvoří teriéři. V současnosti ustupuje původní lovecké využití chovu psů společníků. Pro původní vlastnosti se ale mohou některá plemena dobře realizovat i při služebním výcviku, zejména pak při obranných pracích.

Do 6.skupiny patří honiči a barváři. Úkolem psů této skupiny je pronásledovat zvěř, zabránit jí v útěku a popřípadě dohledat. Plemena nejsou využitelná ve prospěch soukromých bezpečnostních služeb. Tato plemena jsou velmi dobře použitelná při speciálních pachových pracích, používají se především v celní správě (především psi CITES).

Stejně tak i 7.skupina, kterou tvoří ohaři, není vhodná pro využití v rámci činnosti soukromých bezpečnostních služeb.

Nevhodná plemena pro služební využití patří ke 4.skupině (jezevčáci), 5.skupině (špicové a tzv.primitivní plemena), 9.skupině (společenská plemena) a 10.skupině (chrti).

Výjimku ještě tvoří 8.skupina (slídiči a retrívři), která sice není vhodná pro služební výcvik, ale někteří jedinci jsou i přesto využíváni, a to především při speciálních pachových pracích, k vyhledávání OPL, tabákových výrobků, CITES atd.

1.2 Výběr štěněte

Bez vytvoření pevného kontaktu psovoda se psem není možné provádět jeho výcvik. Psovod si od prvního styku se psem musí být vědom toho, že jej vnímá a že bude reagovat na jeho jednání. Proto při počátečním styku se psem nesmí psovod používat hrubého jednání, ať již křiku nebo trhání vodítkem. Jednoduše řečeno, nesmí si počínat tak, aby svým jednáním vyvolal nedůvěru psa, případně pasivně nebo aktivně obrannou reakci psa.

Ještě než se začne s výcvikem psa, musí se zjistit, zda má štěně vrozené předpoklady pro výcvik. Pes musí podstoupit před zařazením k výcviku následující testy:

1.2.1 Test zjišťující vhodnost psa na výcvik

Testován může být pouze zdravý pes, který je v dobré fyzické kondici. Vyžaduje se předložení osvědčení o očkování proti vzteklině. Nemocné zvíře a nebo podezřelé z nemoci nesmí být k testu připuštěno. Testy vhodnosti se provádějí v určených školících střediscích.

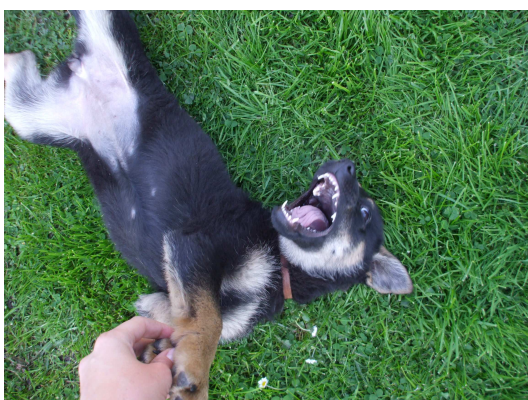
Test vhodnosti záchranářského psa obsahuje:

- test odvahy a temperamentu, včetně reakcí na vnější akustické a optické podněty,
- hodnocení agresivity vůči ostatním zvířatům a lidem,
- test úrovně socializace s člověkem a skupinové socializace,
- hodnocení motivační úrovně,
- čichový test – hledání schovaného psůvoda, pomocníka, oblíbené hračky dle doporučení instruktora.

1.2.2 Povahový test psa

Test se provádí podle Hlavní fakulty chovu zvířat a obsahuje dvě části, první zkoumá socializační úroveň psa - zkoumá se:

- společenský instinkt, sebejistota štěněte, vztah k člověku,
- sklony k sblížení se s člověkem,
- reakce na omezení pohybu, stupeň dominantních nebo submisivních tendencí,
- reakce na lidské projevy dominance (obracení a svírání krku) vzhledem ke štěněti,
- reakce štěněte na projevy naddominance (zvedání štěněte).

obr.č.1 - reakce na projev dominance

obr.č.2 - reakce na omezení pohybu

A druhá část testu má za úkol určit užitečnost štěněte pro další výcvik, zde se zkoumá:

- vrozené předpoklady pro aport,
- citlivost na hmatové podněty,
- citlivost na zvukové podněty,
- citlivost na optické podněty,
- správnost stavby kostry.

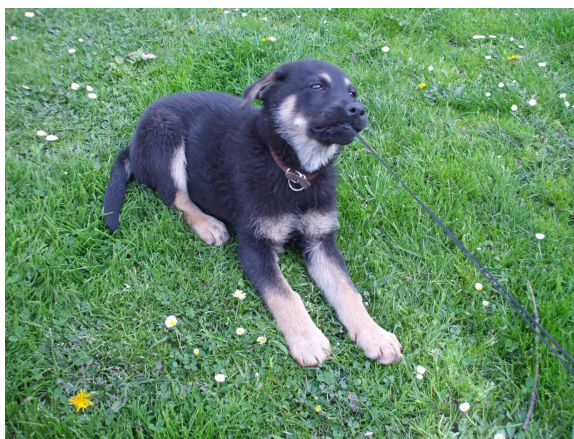
Výsledky tohoto testu ukazují vyrovnanost štěněte, jeho inteligenci a pracovní zápal.

1.2.3 Campbellův test

Tento test hodnotí povahu štěněte podle Campbella. Obsahuje pět několikaminutových cvičení, jejichž interpretace není složitá, avšak je dostatečná pro poznání povahových předpokladů štěněte. Pro získání vypovídajících informací je nutné striktně dodržovat pravidla testu.

Součástí testu je:

- zjištění sociálního zájmu,
- zjištění schopností poslušnosti (následování člověka),
- zjišťování nucením reakcí na dominanci,
- zjištění reakce sociální dominance,
- zjištění zvednutím reakcí na dominanci.

obr.č.3 - testování štěněte

Musí se dodržet stanovené podmínky testu:

- osoba, která provádí test, musí být štěněti zcela neznámá, potencionální uchazeč - psůvod je pro tuto roli nejvhodnější,
- štěně by mělo být staré 7 týdnů, což je zpravidla věk, kdy opouští chov,

- testující osoba by měla být se štěnětem o samotě a provozovat test na klidném, štěněti neznámém místě, kde by bylo co nejméně rušivých vnějších stimulů např. hluku, atraktivních předmětů atp. Štěňata musí procházet testem jednotlivě,
- se štěnětem se musí zacházet jemně, bez pobízení nebo kárání, je nutné vyvarovat se mluvení,
- jestliže testujeme více štěňat a jedno z nich vykonalo na testovacím místě potřebu, tak je nutné před připuštěním dalšího štěněte postižené místo důkladně očistit.

Způsob testování bude podrobně popsán v příloze č.1. Na závěr testovacích cvičení je třeba štěně pohladit a pochválit nezávisle na tom, jakého dosáhlo výsledku. Následně se štěně předá matce.

1.3 Požadavky na psa a psovoda

Každý pes je jedinečný, proto i přístup a výcvik by měl odpovídat jeho povahovým vlastnostem. Před započítím výcviku je třeba uvážit, jak bude možno u psa dosáhnout nejlépe plnění požadovaného cviku. Toto se provádí na základě převládající reakce, čili určení typu vyšší nervové činnosti. Je třeba mít na paměti, že každý pes vyžaduje individuální přístup a vhodnou formu uplatňování některých z výcvikových metod. Musí se však brát v úvahu i povahové vlastnosti psovoda, kterému má být pes přidělen. Úspěch výcviku závisí tedy i na vlastnostech psovoda. Jeho charakterové vlastnosti, zájem o práci, láska k psovi a úroveň odborné připravenosti podmiňují celkový výsledek výcviku. Dále k těmto vlastnostem patří rozhodnost, smělost, náročnost a hlavně trpělivost.

1.3.1 Požadavky na psovoda

Psovod by měl prokázat dobrou zdravotní, fyzickou, psychickou, odbornou způsobilost a v neposlední řadě věk 18 let. U bezpečnostních složek je zdravotní způsobilost příslušníků těchto složek prověřována na základě interních předpisů. Fyzická způsobilost je pravidelně ověřována formou fyzických testů a prověrek. Psychická způsobilost je součástí přijímacího řízení. Odborná způsobilost zahrnuje znalosti a dovednosti z oboru kynologie, první pomoci, topografie, meteorologie, strategie vyhledávání a taktiky při nálezů stop.

U dobrovolných psovodů-záchranářů jsou tyto podmínky částečně řešeny pokynem GŘ HZS ČR. Posuzování zdravotní způsobilosti psovoda je v rozsahu vstupních zdravotních

prohlídek pro členy jednotek SDH obcí, zařazených ve IV. kategorii. V pokynu je stanoveno posouzení fyzické způsobilosti formou přesunu na místo provádění speciálních cviků spojeným s překonáváním praktických překážek a psychická způsobilost u dobrovolných psovodů není řešena žádným předpisem. [11]

1.3.2 Požadavky na psa

U služebního psa se požadavky nepatrně liší v rámci jeho specializace. Pes musí splňovat požadavky na vhodnou konstituci a správný typ vyšší nervové činnosti odpovídající požadavkům pro nasazení při zásahu. Služební pes je přezkušován z poslušnosti a cviků obrany. Důležitý je hlavně zájem o aport, pes by neměl být bázlivý, ani agresivní. Musí mít výborný zdravotní stav, který se prověřuje důkladnou veterinární prohlídkou včetně vyšetření RTG končetin, všech vnitřních orgánů apod. Jeho fyzická způsobilost a vytrvalost je posuzována, stejně jako odborná příprava a stupeň vycvičenosti, zkušební komisí.

Veterinární požadavky ověřuje veterinární lékař, jejich splnění osvědčuje vydáním potvrzení o veterinární prohlídce psa s vyjádřením dobrého zdravotního stavu psa se schopností absolvování vyšší zátěže. Pes musí mít tetované číslo zápisu podle plemene nebo implantovaný čip, absolvované pravidelné očkování proti vzteklině, psince a dalším nemocem a také musí být dvakrát ročně odčerven.

Pes záchranář musí zvládnout základní poslušnost. Musí být snášenlivý s lidmi a s ostatními psy, obratný a schopný pohybovat se v obtížně prostupném terénu. Vyhledání osoby v terénu a jejich spolehlivé označení, překonání vodních ploch plaváním a vyhledání a označení i mrtvého lidského těla by pro něj neměl být problém. Měl by mít vytrvalost, fyzickou kondici a dobrý zdravotní stav, být schopen transportu v dopravním prostředku. Nemělo by mu činit problém pracovat v noci, za snížené viditelnosti a za nepříznivých klimatických podmínek.

Na základě činnosti mezíresortní odborné kynologické komise vydalo GŘ HZS ČR v roce 2003 pokyn č.48. Podrobněji v příloze č.2. Tento pokyn stanovuje kvalifikační požadavky na dobrovolného psovoda se psem předurčeného k nasazení v rámci záchranných prací. Dále upravuje provádění atestačních zkoušek pro sutinové i plošné vyhledávání a zapojování psovodů do mezinárodních záchranných operací. [11]

1.4 Vyšší nervová činnost psa

Veškeré počínání psa je řízeno nervovou soustavou, která udržuje činnost jeho organismu v souladu s prostředím, ve kterém žije. Pomocí nervové soustavy jsou životní změny v těle přenášeny na ostatní ústrojí. Stejně jsou vnímány vzruchy přijaté smyslovými orgány z okolního prostředí a přenášeny ve formě podnětů k výkonným orgánům. Rozdělení psů podle typu vyšší nervové činnosti je popsáno v příloze č.3.

Pes jedná reflexivně, jednání se zakládá na dvou druzích reflexů : nepodmíněný a podmíněný. Nepodmíněným reflexem se nazývá vrozené chování trvale předávané dědičností. Pes se jím učit nemusí, protože se s nimi rodí. Základními nepodmíněnými reflexi jsou pohybový, trávicí, dýchací, vylučovací, orientační, obranný, mateřský-pohlavní. Podmíněné reflexy na rozdíl od nepodmíněných vznikají v průběhu života psa. Tyto reflexy zvíře získává na základě životních zkušeností a nebylo by bez nich schopno žít v měnících se životních podmínkách. Vytvoření podmíněných reflexů je nutnou podmínkou pro udržení života zvířete. Podmíněné reflexy tak umožňují různé využívání psa, například výcvik psa pro služební či záchranné využití.

Psovod ovlivňuje a působí při výcviku na nervovou soustavu psa a tím řídí jeho činnost. K rychlému a přesnému vycvičení psa musí cvičitel znát a dodržovat základní podmínky pro vytvoření podmíněného reflexu a fyziologické mechanismy podílející se na jeho vytváření. Fyziologické mechanismy jsou podněty používané při výcviku. Tyto mechanismy je možné rozdělit na podmíněné (povely, posunky a pohyby psovoda, silný zvukový signál, pach na stopě,...) a nepodmíněné (trhnutí vodítkem, tlak ruky, různé druhy pamlsků, působení obojku, lehký úder...).

Pro vytvoření podmíněného reflexu musí být splněno pět základních podmínek:

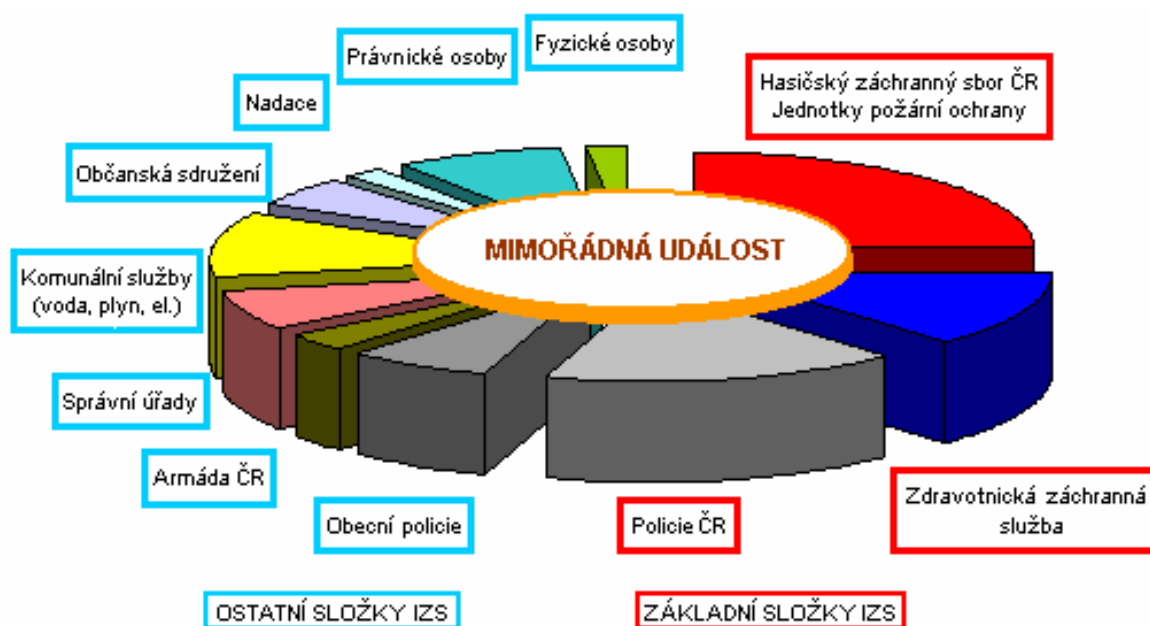
- podmíněný a nepodmíněný podnět musí působit společně, přičemž podmíněný musí působit 1-2 sekundy před nepodmíněným,
- pozornost psa nesmí být odváděna od požadovaného výkonu,
- síla podnětu musí být v určité relaci – nepodmíněný podnět musí být silnější než podmíněný,
- nepodmíněný reflex, na jehož základě se vypracoval reflex podmíněný, musí být v dostatečném stavu dráždivosti (u podávání pamlsků musí být pes při chuti a ne přesycený),
- působení podmíněných a nepodmíněných podnětů musí být opakované, aby pes vypracované podmíněné reflexy nezapomínal.

Současně s podrážděním se rozvíjí (v kůře velkého mozku) opačný jev – útlum. Útlumem nazýváme proces, kdy přestává působit podnět vyvolávající podráždění centrálního nervového systému. Útlum se projevuje postupným zanikáním původní reflexní činnosti. Znalosti o funkcích útlumu nám umožňují vyvarovat se jejich rozšíření v době pro výcvik nežádoucích, nebo naopak jejich úmyslné rozšíření k přerušení nežádoucích projevů.[24]

2 Služební pes u IZS

Základními složkami integrovaného záchranného systému jsou Hasičský záchranný sbor České republiky, jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí okresu jednotkami požární ochrany, Zdravotnická záchranná služba a Policie České republiky. Základní složky IZS zajišťují nepřetržitou pohotovost pro příjem ohlášení vzniku mimořádné události, její vyhodnocení a neodkladný zásah v místě mimořádné události. Za tím účelem rozmisťují své síly a prostředky po celém území ČR.

Ostatními složkami IZS vyčleněné síly a prostředky ozbrojených sil, ostatní ozbrojené bezpečnostní sbory, ostatní záchranné sbory, orgány ochrany veřejného zdraví, havarijní, pohotovostní, odborné a jiné služby, zařízení civilní ochrany, neziskové organizace a sdružení občanů, která lze využít k záchranným a likvidačním pracím. Ostatní složky IZS poskytují při záchranných a likvidačních pracích plánovanou pomoc na vyžádání. V době krizových stavů se stávají ostatními složkami IZS také odborná zdravotnická zařízení na úrovni fakultních nemocnic pro poskytování specializované péče. [15]

graf č.1 – složky IZS

Plánovanou pomocí na vyžádání se rozumí předem písemně dohodnutý způsob poskytnutí pomoci ostatními složkami integrovaného záchranného systému obecnímu úřadu, krajskému úřadu, Ministerstvu vnitra nebo základním složkám integrovaného záchranného systému při provádění záchranných a likvidačních prací. Jedná se zejména o místní

organizace Svazu záchranných brigád kynologů ČR, Speleologické záchranné služby ČČK, Vodní záchranné služby ČČK, Horské služby ČR, apod. [15]

Minimální rozsah spolupráce, k níž se ostatní složka IZS uzavřením dohody zavazuje, je poskytnutí plánované pomoci na vyžádání ve třech stupních:

- telefonická konzultace se specialistou ostatní složky IZS,
- vyslání specialisty ostatní složky IZS na místo zásahu do dohodnutého časového limitu,
- vyslání sil a prostředků ostatní složky IZS na místo zásahu do dohodnutého časového limitu.

2.1 Základní složky IZS

HZS ČR nemá ve své struktuře začleněny žádné kynologické skupiny. V některých případech však jednotky HZS potřebují při své činnosti využít schopnosti psů k vyhledávání osob. Nejčastěji se jedná o vyhledávání osob zavalených a zasypaných při vzniku mimořádné události. Tato problematika je od roku 1999 řešena Dohodou o spolupráci se Svazem záchranných brigád kynologů ČR. V roce 2002 byla navržena koncepce kynologických skupin v rámci HZS s cílem vytvořit profesionální jednotku psovodů se záchrannými psy pro použití v případech, kdy je nasazení dobrovolných psovodů komplikované. Tato koncepce ale nebyla schválena. V roce 2003 vydalo generální ředitelství HZS ČR pokyn č.48, který stanovuje kvalifikační požadavky na dobrovolného psovoda se psem předurčeného k nasazení v rámci záchranných prací. Také upravuje provádění atestačních zkoušek pro sutinové i plošné vyhledávání a zapojování psovodů do mezinárodních záchranných operací. A v roce 2006 byl vydán generálním ředitelstvím HZS ČR pokyn č.1, který stanoví podmínky pro zřízení služební kynologie u HZS ČR. [11,12]

Policie ČR jako jediná ze základních složek IZS disponuje vlastní strukturou kynologie. Má zřízena 4 výcviková střediska (Býchory, Dobrotice, Bílá Hora a Bálková) a psy získává především z vlastního chovu z chovných stanic Prackovice a Domažlice.

Služební psy využívají téměř všechny služby v rámci PČR:

- Služba pořádkové a železniční policie – ochrana veřejného pořádku, majetku, života a zdraví osob při likvidaci výtržností při demonstracích a sportovních nebo kulturních akcích,
- Služba cizinecké a pohraniční policie – ochrana státních hranic, kontrola cizinců a vyhledání a zadržení osob nelegálně překračujících státní

hranice, prověřování vlakových souprav, kamionových zásilek a dalších vozidel (kvůli nelegálnímu převozu cizinců). Psi u pohraniční policie posilují i policejní asistenci při fotbalových a hokejových zápasech či demonstracích anarchistů nebo skinů,

- Služba kriminální policie – sledování pachových stop pachatelů z míst činu, vyhledávání ukrytých a pohřešovaných osob v objektech a terénu, vyhledání vystřelených nábojnic, vyhledávání ztracených nebo odhozených věcí pachatelem, speciální pachové práce při metodě pachové identifikace.

Všechny služby pak využívají psy specialisty na vyhledávání drog, výbušnin a nástražných výbušných systémů, zbraní, munice, mrtvých těl a lidských ostatků.

Psovodi jsou zařazováni i ke speciálním útvarům, zásahovým jednotkám, stálým pořádkovým jednotkám, eskortním oddílům, protidrogovým centrálám, oddělením pro boj s organizovaným zločinem. Tady už jde ale o specifický výcvik psů. Psy jsou cvičeni k zneškodnění nebezpečného pachatele nebo teroristy. V rámci výcviku u zásahových jednotek jsou psi připravováni i na výsadek s psovodem z vrtulníku, na slanění a na další situace. [4]

2.2 Ostatní složky IZS

Kromě využívání psů u policejních sborů jsou psi využíváni u dalších organizací, jejichž náplní činnosti je zajišťování bezpečnosti osob a majetku, s kterými Policie ČR spolupracuje. Jde především o :

- Městskou a obecní policii,
- Celní správu ČR,
- Vězeňskou službu ČR,
- Armádu ČR,
- Soukromé bezpečnostní agentury.

Městská a obecní policie má za úkol zabezpečovat místní záležitosti veřejného pořádku v rámci působnosti obce, zaměřuje pozornost na dodržování obecně závazných právních předpisů a s tím spojenou ochranu veřejného pořádku, ochraňuje bezpečnost osob a majetku a dohlíží na dodržování pravidel občanského soužití. V souladu se zajišťováním stanových úkolů má možnost použít donucovacích prostředků, mezi které se započítává i pes.

Celní správa ČR využívá především čichové schopnosti psa na odhalování omamných a psychotropních látek, služební psi musí vyhledat a označit drogu v různém prostředí, bez ohledu na množství, kvalitu a příměsi. Dále jsou psi využíváni k vyhledávání tabákových výrobků, výbušnin, zbraní a CITES. Výcvikové středisko se nachází v Heřmanicích u Frýdlantu v Čechách.

Vězeňská služba ČR vlastní většinou psi specialisty na vyhledávání drog, ostatní jsou psi hlídkoví, kteří zajišťují pořádek ve věznicích, střeží vězně při úkonech mimo střežené objekty včetně eskort, rovněž se využívají na čerstvou stopu při rychlém zjištění útěku vězně.

Armáda ČR využívá psy především ke strážní a hlídkové službě. V menší míře také k vyhledávání drog, výbušnin, zbraní, pátrání a k záchranářským pracím v rámci civilní obrany. Ústřední výcvikové zařízení se nachází v Grabštejně u Hrádku nad Nisou.

Soukromé bezpečnostní služby mají psovody, jejichž činnost spočívá především v dohledu nad dodržováním žádoucího stavu, především uvnitř objektu, dále jsou využíváni při pořadatelské činnosti na sportovních, kulturních a jiných akcích z hlediska preventivního.

Psi jsou využíváni i dobrovolnými organizacemi či jinými subjekty v rámci záchranného systému. Záchranné psy lze rozdělit na :

- Psy k plošnému vyhledávání,
- Psy k vyhledávání v sutinách,
- Lavinové psy,
- Vodní záchranáře,
- Psy na vyhledávání utonulých.

Horská služba psy využívá na vyhledávání osob zasypaných v lavinách (velmi podobné sutinovému vyhledávání). Je důležité přednostní označení živých osob na omezeném prostoru s obtížným pohybem a s požadavkem na psa označit co nejpřesněji místo, kde je osoba zasypana. Psi se u horské služby využívají i na plošné vyhledávání.

3 Systém organizace

Dnes se záchranná kynologie s ohledem na svou specifiku prioritně řeší v rámci IZS především využitím zdrojů jiných složek IZS, které se záchrannou kynologií aktivně zabývají, popř. využitím statutu osobní a věcné pomoci.

3.1 HZS ČR

Jedním z úkolů HZS ČR je poskytnutí účinné pomoci při mimořádných událostech, mezi které patří i mimořádné události vyžadující nalezení a záchranu osob ze sutin zřícených budov. Provádění záchranných prací v České republice je (dle platné legislativy) obecně náplní činnosti jednotek PO bez ohledu na jejich kategorii. Proto také nelze vyloučit situaci, kdy u zřícené nebo staticky narušené budovy budou zasahovat jednotky SDH obcí, jednotky HZS ČR ve spolupráci s dalšími základními a ostatními složkami integrovaného záchranného systému.

Vnitřními předpisy HZS ČR je proto upraven vznik tzv. USAR odřadů (vyhledávací a záchranný odřad), který zřizuje HZS Moravskoslezského kraje a HZS hl. m. Prahy. Tyto odřady se jsou nasazovány v případě potřeby nejen v České republice, kdy je stanovena jejich předurčenost pro jednotlivé kraje, ale také v rámci zapojení České republiky mezinárodních záchranných operací. V tomto případě USAR odřad vystupuje a má statut jednotky MV-generálního ředitelství HZS ČR.

Odřad je definován takto: „Odřad sestává z hasičů nejméně dvou druhů jednotek nebo z hasičů nejméně jedné jednotky PO a osob začleněných ve složce integrovaného záchranného systému nebo z hasičů jednotky PO a osob poskytujících osobní, resp. věcnou pomoc.“ Odřady obecně jsou předurčeny zejména pro pomoc na území států Evropy, dle požadavků v omezené míře v dalších zemích, a pro pomoc na území České republiky organizovanou MV-GŘ HZS ČR nad rámec požárních poplachových plánů krajů.

Výše uvedeným úkolům musí také odpovídat struktura USAR odřadu HZS MSK. Příslušníci zařazení do odřadu mají dlouholeté zkušenosti z praktických nasazení, v rámci struktury odřadu jsou zastoupeny v potřebném podílu všechny odbornosti a specializace, které dnes u HZS ČR jsou jak např. lezec, leteckých záchranář, spojový technik, operátor elektronických vyhledávacích zařízení, vazač, absolventi kurzů dopravy nemocných raněných a rodiček, obsluhy motorových řetězových pil atp. Při výběru příslušníků do odřadu byla dodržena filosofie „kvalita lepší než kvantita“ kdy stanovením optimálního

počtu je zajištěna požadovaná akceschopnost odřadu a přitom náklady na vybavení, odbornou a jazykovou přípravu jsou stále akceptovatelné.

Struktura odřadu musí vyhovět podmínce nepřetržitého sedmidenního nasazení na místě ve 24 hodinovém výkonu po dvanácti hodinových směnách, jak je požadováno v INSARAG Guideline pro akreditovaný odřad střední kategorie. Struktura odřadu je graficky znázorněna v příloze č.4. [31]

3.2 Policie ČR

Policie České republiky byla zřízena jako ozbrojený sbor na základě zákona o Policii České republiky č. 283/1991 Sb. ze dne 21. června 1991. Policie plní úkoly ve věcech vnitřního pořádku a bezpečnosti v rozsahu vymezeném ústavními zákony, zákony a ostatními obecně závaznými právními předpisy.

Základním předpisem pro služební kynologii u PČR je ZP PP č.10/2003, kterým se vydávají pravidla služební kynologie. Dále je ZP upraven zkušební řád pro psy PČR, pravidla pro některé speciálky (detekce akceleraantů, výbušnin a MPI).

V současné době pracuje komise na přípravě nového ZP pro služební kynologii – předpoklad platnosti nového předpisu je 1.1.2009. Všechny ZP vztahující se ke kynologii by neměly být již samostatně, ale měly by být přílohou tohoto nového ZP.

V rámci Policejního prezidia pod náměstkem pro uniformovanou Policii je Odbor služební kynologie a hypologie (OSKH). Pod OSKH jsou 4 výcviková střediska psovodů a služebních psů (Dobruška, Býčkov, Plzeň – Bílá Hora, Bálková) a dvě chovné stanice (Domažlice a Prackovice). OSKH zajišťuje výcvik psů a psovodů ve výcvikových střediscích a odchov a přípravu štěňat a mladých psů v chovatelských zařízeních pro doplňování stavu služebních psů u PČR. Dále připravuje interní akty řízení, vede kynologickou evidenci psů, statistiku o stavech psů, psovodů a používání psů.

Policie ČR je dále členěna na krajské správy (podle bývalých 7 krajů a správu hlavního města Prahy). Na každé krajské správě je krajská skupina služební kynologie, ve které je 5 až 8 psovodů. Tito se věnují tzv. speciálkám (vyhledávání výbušnin, akceleraantů, drog, lidských ostatků, zbraní a na některých je také zřízeno pracoviště MPI). Vedoucí této krajské skupiny metodicky řídí a zodpovídá za připravenost všech psovodů v kraji. Na okresních ředitelstvích PČR jsou zřízeny okresní skupiny služební kynologie v počtu 3 – 7 psovodů. Tito psovodi zajišťují službu se psy v rámci okresu (pořádkové hlídky, hromadné akce, výjezdy na místa činu, pátrání po osobách a věcech, eskorty,...).

Výhodou je rovnoměrné rozmístění po celé ČR, relativně krátké dojezdové časy na místo činu, možnost zajištění velkého počtu psovodů se psy v případě potřeby, naproti tomu je nevýhodou, že psovodi na okresích spadají do personální pravomoci okresních ředitelů a tedy často nejsou hodnoceni za práci psovoda, kříží se zde metodické vedení a odpovědnost za připravenost psů s personální pravomocí. V tomto systému je trochu složitější spolupráce mezi jednotlivými okresy. Je zapotřebí mnoho psů a psovodů.

V současné době se rodí nová koncepce Policie ČR a zatím se rýsuje varianta, kdy vznikne 14 samostatných krajských správ PČR (každý současný kraj by měl mít svou Policii). Pro kynologii to znamená, že by mělo být zřízeno pod krajskou správou oddělení služební kynologie. Jednalo by se o liniové řízení kynologie v rámci každého kraje. Cizinecká policie má svoji vlastní strukturu a předpokládá se že zanikne a bude implementována do pořádkové policie, jako se to stalo s železniční policií. Cizinecká policie má docela velké množství psů jak s všestranným výcvikem, tak i psů na speciální pachové práce.

Policie ČR získává psy většinou z vlastního chovu v chovných stanicích. Takzvanou předvýchovu do 15-ti měsíců dělají zkušenější psovodi v chovných stanicích i na základních útvarech. Potom každý pes musí absolvovat dvouměsíční tzv. doškolovací kurz, po jeho úspěšném absolvování mu je zadána kategorie praktického použití. Tuto kategorii musí obhajovat každý rok při pravidelném přezkoušení krajským psovodem. Navíc jednou za dva roky musí absolvovat měsíční tzv. kondiční kurz ve výcvikovém středisku. Toto se týká všestranného výcviku u psů, na speciálky jsou kurzy kratší (měsíční a 14-ti denní). Psi na speciálky chodí do kondičních kurzů každoročně.

Aktivní doba služby psa je tedy nejdříve od 17-ti měsíců. Pes slouží zpravidla do doby dokud splňuje požadavky a je hlavně zdravý. Z výkonu se vyřazují tedy psy ze zdravotních důvodů – stáří, nemoc.

Psovod má časovou dotaci na výcvik dle ZP č.10/2003 stanovenou takto:

- pro psa hlídkového 8 hodin týdně,
- pro psa pátracího 12 hodin týdně.

Pokud má 1 psovod více psů tak na každého dalšího psa připadají další 4 hodiny, každý den má psovod 1 hodinu na ošetřování služebního psa - tj. 7 hodin týdně. [21]

Množství, spektrum a kvalita poskytovaných pomůcek v rámci PČR je velice rozdílná. Velice záleží na vedoucích funkcionářích a finanční situaci útvaru. V praxi to zatím vypadá

tak, že někde mají všechno a někde skoro nic. Ale na druhou stranu je pravda, že se situace přibližně od roku 2000 značně zlepšila. Většina materiálu (vodítka, postroje, obojky, pomůcky na výcvik obran, přepravky na psy apod.) je v současné době zajišťována centrálními nákupy v rámci kraje, dříve si tento materiál zajišťoval sám útvar.

Závazným pokynem má psovod zajištěny jen prostředky na výživu a ustájení služebního psa. Pokud je pes ustájen v zařízení hromadného ustájení (např. kurzy a velké útvary) dostává připravované krmivo. V případě individuálního ustájení dostává finanční prostředky na zajištění výživy psa – dle NMV č.25/2004.

3.3 Městská a obecní policie ČR

Městská a obecní policie ČR vznikla na základě zákona č. 553/1991 ze dne 6. prosince 1991 o obecní policii. Z tohoto zákona plyne, že Obecní (Městskou) policii zřizuje a ruší obecní (městské) zastupitelstvo obecně závaznou vyhláškou. Obecní (Městská) policie zabezpečuje místní záležitosti veřejného pořádku v rámci působnosti obce. Interní předpisy upravuje rada zastupitelstva města nebo obce v podobě vyhlášky. Při zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku strážníci zejména:

- dohlíží na dodržování obecně závazných právních předpisů a ochraně veřejného pořádku,
- přispívají k ochraně bezpečnosti osob a majetku,
- dohlíží na dodržování pravidel občanského soužití,
- odhalují přestupky v rozsahu stanoveném zákonem o obecní policii, ukládají a vybírají v blokovém řízení pokuty za přestupky,
- upozorňují fyzické a právnické osoby na zjištěné nedostatky a podle konkrétní situace činí opatření k jejich odstranění.

Obecní policii řídí starosta, pokud obecní zastupitelstvo nepověří řízením obecní policie jiného člena obecního zastupitelstva. Strážníci jsou v zaměstnaneckém poměru k obci, strážník smí vykonávat své povinnosti a oprávnění jen na základě platného osvědčení, které vydává ministerstvo vnitra ČR s platností nejdéle na dobu tří let. Mezi strážníkem obecní (městské) policie a příslušníkem policie ČR je především ten rozdíl, že strážník je v zaměstnaneckém poměru a příslušník ve služebním poměru.

Strážník je oprávněn použit namísto nebo vedle donucovacích prostředků také psa; ustanovení zákona o donucovacích prostředcích se přitom použije obdobně - § 19 odst. 1 zákona č. 553/1991 Sb. O obecní policii. Pes není tedy přímo vyjmenován v ustanovení o donucovacích prostředcích. Oprávněnost použití psa jako donucovacího prostředku

vyhodnotí vedoucí oddílu kynologie a vyhodnocení postoupí útvaru výkonu služby. Každý strážník má hlídkovou knížku, kam zapisuje veškeré údaje ze služby, instruktáže, a především údaje o použití a výcviku psa. Na útvaru městské policie je vedena kniha služeb, kam se zaznamenává použití psa jakožto událost. Do knihy událostí se zapisují především zvláštní a mimořádné události, zejména pak použití služebního psa bez náhubku nebo pokud došlo ke zranění osoby či ke vzniku škody. Každý výjezd psovodů se zaznamenává do knihy fonogramů.

Způsobilost psa k použití musí být osvědčena policií. V rámci dohody s Policií ČR se mohou psovodi obecních či městských policií zúčastnit kurzu ve výcvikových střediscích pro psovody a psy Policie ČR. Policie má vytvořeny tématické plány pro tento typ kurzu. Obhajoba osvědčení o způsobilosti psa se provádí každé dva roky. Po vykonání zkoušky odborné způsobilosti strážníka - psovoda nemusí strážník tuto zkoušku již dále obhajovat.

Zajišťování výcviku strážníků psovodů a služebních psů stanovuje závazný pokyn policejního prezidenta č.43 ze dne 28.3.2003. [17]

Oddíl kynologie je zařazen jako složka přímého výkonu služby, určená především k plnění úkolů v rámci zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku v oblastech s vyšším nápadem trestné činnosti násilného charakteru (výtržnosti, rvačky, hrubé narušení veřejného pořádku,...). Tento oddíl je operačně řízen centrem tísňového volání – linka 156.

U městské policie Ostrava je 10 psovodů, 10 služebních psů – z toho 3 záchranářští, kteří jsou používáni při mimořádných událostech k označení zraněných osob (zavalení budov, průmyslové havárie,...) pod vedením HZS Moravskoslezského kraje.

Psi u obecní či městské policie jsou využíváni především k hlídkové a strážní službě, k zajištění veřejného pořádku, k likvidaci výtržnosti. Psi a psovodi jsou účinným prostředkem ke sjednání pořádku, a to i jen jako prevence. Psi nejsou využíváni na pachové práce. V případě, že by bylo možno využít psa na pachovou práci, vyrozumí strážník obecní (městské) policie Policii ČR, která zajistí psovoda - policistu. Zákon strážníkům sice nezakazuje použít psa na pachové práce, ale psi v rámci splnění podmínek k přidělení osvědčení nejsou z pachových prací přezkušováni. [17]

Při konání větších akcí, jako jsou fotbalové zápasy, demonstrace,... se nasazuje příslušný počet psovodů se psy a dle potřeby je proveden společný zákrok s kynology PČR.

Veškerá péče o psy je hrazena městem Ostrava. Psi u městské policie Ostrava jsou majetkem statutárního města Ostrava. Psovodovi je služební pes přidělen po zkušební době 6 měsíců (zařazení u oddílu kynologie) a oba jsou pak zařazeni do výcviku ke složení zkoušky

k získání osvědčení pro způsobilost služby u obecní či městské policie podle §19, zák. č.553/91 Sb.

Výběr služebních psů pro výcvik u městské policie Ostrava a jejich následný výkup probíhá formou individuálního výběru, kdy je reagováno na nabídky chovatelů či osob, které se zabývají výcvikem psů. Pokud pes projde přezkoušením z výkonu, je ustájen na služebních kotcích a 1 měsíc běží zkušební doba, kdy je pes sledován zda nemá negativní změny v chování (aklimatizace na nové prostředí, problémy s překonáváním různých povrchů,...).

Ustájení služebních psů je hromadné na služebním psinci. Každý pes má svůj kotec s tepelně izolovanou boudou. Vstup do kotce má pouze psovod, který má psa svěřeného. Ve službě se ustájení neřeší, pes je se psovodem, nebo je odkládán ve vozidle (přenosný box).

Pro služební psy strážníci mají obojky, vodítka, stopovací šňůry, aporty, míčky, postroje pro obranu a stopování, přepravní vaky pro manipulaci psa ve výškách. V rámci ochranných pomůcek je používáno vybavení pro cviky obrany:

- ochranné rukávy, kalhoty, manžety, rukavice, přilby,
- ochranné obleky (RINGO oblek - určený k zákusům do všech částí těla).

3.4 Celní správa

Celní správa se řídí Celním zákonem č. 13/1993 Sb. a zákonem č. 185/2004 O Celní správě ČR. Celní správa ČR je tvořena soustavou celních orgánů - ministerstvo financí - Generální ředitelství cel, celní ředitelství a celní úřady. Celní správa spolupracuje při plnění svých úkolů s mezinárodními organizacemi a celními správami jiných států. Celní ředitelství se nacházejí v těchto městech: Brno, České Budějovice, Hradec Králové, Olomouc, Ostrava, Plzeň, Praha a Ústí nad Labem. Za veškerou činnost v oblasti kynologie na ČR je zodpovědný hlavní kynolog ČR. Může jím být pouze celník s minimálně tříletou praxí v oblasti služební kynologie, musí mít požadované vzdělání a odborné schopnosti. Většinou je hlavní kynolog ČR zároveň i psovodem.

Funkci psovoda může vykonávat pouze celník, tedy příslušník celní správy. S celníky psovody se můžeme setkat na hraničních přechodech, na letištích, a to jak v letištních halách, tak v letadlech i při kontrole zavazadel, na vlakových nádražích, ve vlacích a v přístavech.

Služební psi jsou využíváni jako všestranní (hlídkoví) nebo specialisté na pachové práce:

- odhalování omamných a psychotropních látek,
- cigarety a tabákové výrobky,
- výbušniny,
- zbraně,
- CITES (regulace mezinárodního obchodu s ohroženými druhy zvířat a rostlin).

Všestranní psi jsou používáni v souladu s § 38 Celního zákona, kde je ve výčtu donucovacích prostředků pes uveden pod písmenem e). „Donucovací prostředky je celník oprávněn použít v zájmu ochrany veřejného pořádku v místnostech nebo prostorech užívaných celními orgány nebo územními finančními orgány a dále v zájmu ochrany bezpečnosti osob, své vlastní a majetku, proti osobě, která je ohrožuje“. [19]

Celní správa vydala vlastní interní předpis, který řeší kynologii, zařazení a povinnosti psovodů, organizační záležitosti útvarů. Generální ředitelství cel vydává každoročně, formou rozkazu, roční zaměření rozvoje služební kynologie. Celníci v rámci koordinace spolupracují s policií, a to převážně s pohraniční policií, armádou a s vězeňskou službou.

U celní správy jsou nejčastěji využívána plemena německého a belgického ovčáka, labradorského a zlatého retrívra, a některá plemena loveckých psů (CITES).

Psi u celní správy jsou také, kromě dalších specializací, používáni k vyhledávání omamných a psychotropních látek. Psi cvičeni na vyhledávání omamných a psychotropních látek se cvičí na základě výborných čichových schopností psa. U psa se využívá pachová paměť a nácvik diferenciací pachů. Drogoví psi hledají na základě pachu, v žádném případě se jim droga nepodává. Pes nesmí přijít do přímého kontaktu s drogou. Většina drog otupuje smysly, také pes se na nich stává závislým a v krátkém čase dochází k úplné devastaci všech základních životních funkcí a pes musí být utracen. Pes pracující pod vlivem drog by byl otupělý a pracoval by velmi nespolehlivě. Služební pes na vyhledávání drog musí vyhledat a označit drogu v různém prostředí bez ohledu na množství drogy, její kvalitu, a množství příměsí a druh balení.

Mimo psů je ke zjištění drog využíván i iontový spektrograf, který umí velmi rychle a spolehlivě určit i stopové množství drogy. Nedostatkem však je, že látka musí být fyzicky

přítomná. Tento přístroj nemůže nahradit psa, který je schopen označit i pouhou koncentrací pachových molekul.

Celní správa získává vhodné psy především výkupem z civilního sektoru nebo od jiných ozbrojených složek. Psi se vykupují ve stáří 1 - 2 roky, výjimečně se může jednat i o psy starší. Před výkupem psa se provádí u majitele přezkoušení psa dle následného zařazení do příslušné kategorie. Při přezkoušení se vyžaduje především zájem o aport a kořistnický pud, pokud je pes vykupován pro speciální pachové práce. Následně se psovod se psem dostaví do výcvikového střediska, kde je proveden výcvik psa. Výcvik je ukončen přezkoušením a zadáním kategorie praktického použití. Pes je zařazen do výkonu služby. Základní výcvik psa trvá 12 týdnů.

Další výcvik služebních psů je prováděn v rámci celních ředitelství, kdy se dvakrát v měsíci konají výcvikové srazy, za které je zodpovědný kynolog celního ředitelství. Veškerý výcvik je směřován k praktickému výkonu služby a do praktických podmínek. Po dohodě s výcvikovým střediskem v Heřmanicích mohou psovodi absolvovat i týdenní intenzivní pachovací kurzy, jejichž náplní je zejména operativní zintenzivnění výcviku, především velká množství zakládanych látek a důmyslné úkryty, přepachování úkrytů atd.

3.5 Vězeňská služba

Vězeňská služba České republiky byla zřízena zákonem č. 555/1992 Sb., o vězeňské a justiční strážích České republiky s účinností od 1. 1. 1993. Vězeňská služba zajišťuje výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody. Dále zajišťuje ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví, správě soudů, při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti. Generální ředitelství Vězeňské služby je podřízeno ministerstvu spravedlnosti. Organizační články Vězeňské služby zřizuje a ruší ministr spravedlnosti. Vězeňská a justiční stráž má postavení ozbrojeného sboru.

Vězeňská služba se člení na:

- vězeňskou stráž - střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody. Střeží vazební věznice, věznice a věznice pro místní výkon trestu. Při této činnosti a v uvedených místech zajišťuje stanovený pořádek a kázeň. Dále zabezpečuje úkoly při předcházení a odhalování trestné činnosti osob ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody,

- justiční stráž - zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů a státních zastupitelství a v jiných místech činnosti soudů a ministerstva spravedlnosti a v rozsahu stanoveným zákonem zajišťuje bezpečnost výkonu pravomocí soudů a státních zastupitelství,
- správní službu - rozhoduje ve správním řízení podle zvláštních právních předpisů a zabezpečuje organizační, ekonomickou, výchovnou a další odbornou činnost. Součástí správní služby je i zdravotnická služba. [18]

K zajištění úkolů vězeňské služby jsou využíváni mimo jiných prostředků i služební psi. Služební kynologie u Vězeňské služby je zařazena pod odbor vězeňské a justiční stráže Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. Se služebními psy se můžeme setkat jen u vězeňské stráže. Psovodi jsou u vězeňské stráže zařazeni jako inspektoři strážní služby - psovodi. Psovodi jsou podřízeni vedoucímu oddělení vězeňské a justiční stráže. Přímým nadřízeným je pak ředitel věznice, který rozhoduje o služební kynologii v rámci věznice.

Psovodi postupují dle Sbírky nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 24/1996, která upravuje služební kynologii ve Vězeňské službě České republiky.

V současné době se kynologie u vězeňské služby obrací spíše na speciální využití služebních psů, a to na vyhledávání drog. Psi jsou využíváni ke kontrole balíků a zásilek, dále k prověřování jednotlivých cel, ložnic a ostatních společných prostor a pracovišť ve věznicích a vjíždějících motorových vozidel a v některých případech i k prohlídkám vstupujících osob.

V roce 2005 bylo zřízeno výcvikové středisko služební kynologie VS ČR ve věznici Jiřice, ale i tak Vězeňská služba využívá výcviková střediska jiných ozbrojených složek ČR – kynologické středisko Armády ČR na Grabštejně a středisko Celní správy ČR v Heřmanicích u Frýdlantu v Čechách.

3.6 Armáda

Postavení armády České republiky upravuje zákon o ozbrojených silách České republiky č. 219/1999 Sb. ze dne 14. září 1999.

Ústředním výcvikovým zařízením psovodů a služebních psů AČR je veterinární základna Grabštejn u Hrádku nad Nisou. Zde se provádí výcvik psů pro všechny vojenské útvary, které využívají služební psy pro ostrahu objektů a na speciální práce: ochrana vojsk před terorizmem, vyhledávání drog, záchrana osob a další specializace.

Ze zákona vyplývá, že služební pes se nepovažuje za zbraň. Dá se říci, že služební pes a další prostředky jako hmaty a chvaty sebeobrany a úder střelnou zbraní jsou považovány za podobné prostředky jako jsou donucovací prostředky Policie ČR dle § 38 zákona o Policii č. 283/1991 Sb.

Služební psi jsou v resortu MO používáni u vojenských útvarů a zařízení AČR, u Hradní stráže a u Vojenské policie. Vojenská policie (VP) postupuje dle zákona o Vojenské policii č. 124/1992 Sb. ze dne 3. 4. 1992. VP plní úkoly policejní ochrany ozbrojených sil, vojenských objektů, vojenského materiálu a ostatního majetku státu, s nimiž hospodaří Ministerstvo obrany. U VP jsou zařazeni jen vojáci z povolání. V čele VP stojí náčelník Vojenské policie, který je přímo podřízen ministru obrany. VP věnuje zvýšenou pozornost problematice drog, ochraně zbraní, munice a výbušnin. Vedle prevence, která je chápána jako jedna z rozhodujících aktivit ke snižování trestné činnosti v ozbrojených silách ČR, je jejím posláním rovněž trestní represe. [14]

Za řízení vojenské kynologie odpovídá náčelník Veterinární služby AČR. V jeho podřízenosti jsou Veterinární základna (výcvikové středisko), Ústřední vojenský veterinární ústav, vojenští veterinární lékaři, kynologové a instruktoři výcviku, a v neposlední řadě psovodi.

Psovod – profesionální voják vždy absoluuje základní odborný kurz v délce 12 týdnů a psovod – občanský zaměstnanec v délce 4 týdnů. Psovod má přiděleny nejvýše 2 služební psy. Přidělením služebního psa za něj psovod přebírá osobní odpovědnost. Na závěr základního odborného kurzu musí psovod prokázat ovladatelnost služebního psa.

Služební psy lze u Armády ČR využívat při kontrole pohybu osob, ke strážnímu zabezpečení a ostraze, k prohlídce dopravních prostředků, budov a objektů, při vyhledávání výbušnin, zbraní nebo omamných a psychotropních látek (OPL), při záchranných pracích během živelních, průmyslových nebo dopravních katastrof, při zabezpečení letišť před střety letadel s ptactvem a při ochraně vojsk i civilního obyvatelstva před terorismem na území republiky i v zahraničních operacích.

Nákup služebních psů zajišťuje centrálně Veterinární základna. Pro potřeby resortu Ministerstva obrany se vykupují psi (případně feny) ve věku 12-36 měsíců, s průkazem původu nebo i bez něj, s předpoklady pro výcvik a praktické použití v následujících kategoriích:

- kategorie A (hlídkoví a strážní psi) – německý ovčák, belgický ovčák, velký knírač a rotvajler,

- kategorie B (speciální pachové práce) – německý ovčák, belgický ovčák, doberman, beauceron, retrívr a velká plemena teriérů,
- kategorie C (záchranářské práce) – německý ovčák, belgický ovčák, velký knírač a retrívr.

Pro stanice biologické ochrany letišť (SBOL) se vykupují na základě požadavků a výběru sokolníka SBOL lovecká (nebo služební) plemena psů, zpravidla ve stáří 3-6 měsíců (případně i mladší).

Použití služebního psa je upraveno interními normativními akty (tj. vojenskými odbornými předpisy, metodikami apod., které respektují platné právní předpisy ČR).

3.7 Soukromé bezpečnostní služby

SBS fungují plně na komerčním základě, hlavním cílem je tedy zisk. SBS poskytují svým zákazníkům bezpečnostní nadstandard tam, kde státní ochrana chybí. SBS se řídí právními normami jako je Listina základních práv a svobod, Občanský zákoník č. 40/1965 Sb. nebo Zákoník práce č. 65/1965 Sb.

Soukromé bezpečnostní služby se dle zaměření na specifickou problematiku dělí na:

- hlídací služby - ochrana objektů a jeho zařízení, ochrana osob pracujících v objektu, ochrana dodržování provozního režimu v daném objektu,
- detektivní služby - pátrací služby,
- technické služby - k ochraně majetku a osob,
- vlastní ochrany - osobní strážce tzv. bodyguard.

SBS svou přítomností při střežení či ostraze majetku a osob působí hlavně preventivně. V případě ohrožení nebo napadení zákonem chráněného zájmu nemohou pracovníci použít donucovací prostředky, protože jimi nejsou vybaveni. Zbraň mohou pracovníci SBS použít jen za splnění podmínek krajní nouze či nutné obrany dle trestního zákona.

Psovodi u SBS provádějí především soukromě bezpečnostní průzkum. Tato činnost obnáší zabezpečení dohledu nad dodržením žádoucího stavu, zejména uvnitř objektu. Metoda užití cvičeného psa je nejčastěji využívána pro ochranu majetku.

3.8 Sbor dobrovolných hasičů

Od roku 1999 mají některé Sbory dobrovolných hasičů (SDH) ve své struktuře začleněny psovody se záchrannými psy. Dne 14. 4. 2003 vydalo sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska (SH ČMS) metodický pokyn č.5, kterým je řešena problematika psovodů záchranných psů u SDH. [9]

Zkoušky plošného vyhledávání SDH postihují problematiku vyhledávání osob v terénu, včetně práce v noci. Psovodi SDH u svých psů kombinují zkoušky sutinového vyhledávání, plošného vyhledávání a cadaver.

Svou pomoc kdekoli na území ČR nabízejí bez jakýchkoli finančních nároků. Psovodi se učí práci s vysílačkou, první pomoc, orientaci v terénu podle mapy a také s pomocí GPS, slaňování se psem do nepřístupných míst.

Jedná se o SDH Hejnice, SDH Pardubice nebo SDH Bílovice.

3.9 Horská služba

Horská služba využívá záchranářských psů pro vyhledávání lidí z lavin. V posledních letech se však činnost kynologů horské služby nezaměřuje pouze na práci v lavinách, ale stále častěji se psů využívá i při pátrání po nezvěstných a zbloudilých turistech.

obr.č.4 - „hra“ ve sněhu

Horská služba ČR při výkonu své činnosti zejména:

- organizuje a provádí záchranné a pátrací akce v horském terénu,
- poskytuje první pomoc a zajišťuje transport zraněných,
- vytváří podmínky pro bezpečnost návštěvníků hor,
- provádí hlídkovou činnost na hřebenech, sjezdových tratích, pohotovostní službu na stanicích a domech HS,

- zajišťuje provoz záchranných a ohlašovacích stanic HS,
- spolupracuje s ostatními záchrannými organizacemi doma i v zahraničí.

[36]

3.10 Záchranářské kynologické organizace

V současné době v ČR souběžně funguje několik kynologických záchranářských organizací. Svaz záchranných brigád kynologů ČR (SZBK ČR), původně byl jedinou organizací s tímto zaměřením a Záchraná brigáda kynologů Jihomoravského kraje (ZBK JmK), která vznikla později odštěpením ze SZBK ČR. Dále na území ČR fungují Kynologická záchraná jednotka (KZJ) a Kynologický záchranný sbor (KZS).

Dobrovolný kynolog jako fyzická osoba může odmítnout poskytnutí osobní pomoci, pokud by tím ohrozil život nebo zdraví vlastní nebo jiných osob anebo pokud mu v tom brání důležité okolnosti, které by zjevně způsobily závažnější následek než ohrožení, kterému se má předcházet.

3.10.1 SZBK ČR

Základním organizačním článkem svazu jsou záchranné brigády kynologů. Brigádu lze ustavit při minimálním počtu deseti členů. ZBK mají právní subjektivitu a ve své činnosti se řídí stanovami a dalšími navazujícími normativy svazu.

SZBK ČR je společenskou organizací zabývající se záchrannými pracemi pomocí speciálně vycvičených psů. Jejich výcvik je veden k vyhledávání živých i mrtvých osob v nejrůznějších prostředích. V zimních podmínkách jde převážně o hledání osob zapadlých ve sněhu nebo zavalených v lavině, v letním čase pak vyhledávání osob zatoulaných a ztracených v nepřístupných terénech, většinou dětí nebo starších osob. Specifickou kapitolu tvoří nejmladší odvětví záchranářské kynologické činnosti, kterou je vyhledávání utonulých osob pod vodní hladinou za pomoci člunů, na jejichž přídi leží pes a čicháním po hladině lokalizuje utonulého.

Svaz při této činnosti úzce spolupracuje s Hasičským záchranným sborem, Policií a všemi dalšími organizacemi podobného zaměření, jako je Horská služba, Vodní záchraná služba, Letecká záchraná služba, ADRA, Český červený kříž a další.

SZBK ČR je členěn do krajských brigád, které fungují na území jednotlivých regionů. Jejich činnost je řízena prezídiem svazu voleným jedenkrát za 5 let, které je mezi sjezdy výkonným orgánem. Z nejlépe vycvičených členů svazu je sestavována a průběžně doplňována Pohotovostní jednotka SZBK, která je připravena kdykoli na vyzvání se dostavit

k zásahu nejen v tuzemsku, ale i v zahraničí. Pro tyto účely jsou psovodi i psi připravováni nejen po stránce odborné, ale i psychologické a zdravotní.

Svaz je členem Českomoravské kynologické unie a jejím prostřednictvím i členem Mezinárodní kynologické federace (FCI), dále je také členem Mezinárodní organizace záchranných psů (IRO). Aktivně s těmito organizacemi spolupracuje stejně jako s orgány IZS. [26]

3.10.2 KZJ

Toto občanské sdružení bylo založeno v srpnu 2005, začátkem roku 2007 se KZJ stala členem mezinárodní kynologické záchranné organizace IRO a jejím prostřednictvím i členem FCI. Smlouvou s HZS Jihomoravského kraje a dohodou s ČČK Brno se stala KZJ partnerem MV ČR pro atestace psovodů do praxe.

KZJ je organizace úzce spolupracující s ČČK, SZBK ČR a dalšími organizacemi zabývajícími se záchranou lidského života. Zabývá se výcvikem záchranných psů, připravuje své členy na atesty MV ČR. Vytváří svým členům podmínky pro zdokonalování jejich odbornosti formou soustředění, cvičení s jinými složkami IZS.

4 Pracovní režim

Psovod používá služebního psa při výkonu služby v souladu se stanovenými předpisy, provádí systematickou přípravu psa k výkonu služby. Zajišťuje veškerou činnost spojenou s ustájením, krmením a ošetřováním psa. Při zjištění zdravotních potíží nebo poranění psa zajistí veterinární péči, případně další ošetřování psa nařízené veterinárním lékařem. Pokyny veterinárního lékaře jsou pro psovoda závazné. Dbá na pravidelnou vakcinaci, odčervení psa a případná další veterinární opatření. Psovod je povinen při výkonu služby se služebním psem, při jeho výcviku, výchově nebo ošetřování postupovat tak, aby pes neohrozil jeho, jinou osobu či zvíře nebo nepoškodil majetek. Zanedbáním těchto povinností, případně vznikne-li psovi újma nebo škoda, může být pes psovodovi odebrán, případně je psovodovi předepsána náhrada škody.

Služební pes plní služební úkoly v kategorii, ve které byl vycvičen. Pes může mít zadáno více kategorií podle skutečné připravenosti. Připravenost služebního psa musí být doložena osvědčením o zadání kategorie, bez platné kategorie nesmí služební pes plnit služební úkoly kromě výcviku.

4.1 *Způsob získávání služebních psů*

Služební psi se získávají především výkupem z civilního sektoru nebo od jiných ozbrojených složek (např. Policie ČR má své chovné stanice). Psi se vykupují ve stáří 1 - 2 roky, výjimečně se může jednat i o psy starší. Před výkupem psa se provádí u majitele přezkoušení psa dle následného zařazení do příslušné kategorie.

Pokud je pes vykupován pro speciální pachové práce, tak se při přezkoušení vyžaduje především zájem o aport a kořistnický pud. Při této zkoušce nestačí jen to, aby pes aport přinášel, ale pes musí mít zájem o aport nedostupný, který pouze cítí - ať už ve výškách, za překážkou nebo uschovaný. Pokud je pes vykupován pro účely obrany - pes všestranný, je nutné, aby byl nebojácný, tvrdý a razantní.

Výkup provádějí instruktoři výcviku, kteří jsou zařazeni ve výcvikovém středisku služební kynologie. Po převzetí je pes umístěn v karanténě ve středisku a je provedeno základní veterinární vyšetření. Během karanténní doby se rozhodne, zda se vykoupěný pes zařadí do stavu služebních psů, či zda se vrátí původnímu majiteli. Rozhoduje nejen zdravotní stav, ale i projev psa ve změněných podmínkách, schopnosti přizpůsobit se novému prostředí, případná ztráta aktivity psa. Při vrácení psa nemusí být dodržena karanténní doba. Po ukončení karanténní doby (max. 40 dní) je pes přidělen psovodovi.

Během 30 – 60 dnů má psovod možnost seznámit se s novým psem, probíhá socializace psa v nových podmínkách. Následně se psovod se psem dostaví do výcvikového střediska, kde je proveden výcvik psa.

4.2 Doba práce a odpočinku

Psi jsou nasazováni většinou na 12ti hodinové služby, pokud je to nutné, samozřejmě i na více hodin. Nasazení psa je závislé podle potřeby na určitý počet objektů. Nasazení na práci je čistě individuální, závisí na vycvičenosti psa, momentální kondici a fyzických předpokladech psa, na velikosti objektu (typu pracoviště) a klimatických podmínkách. Psovod nasazuje psa dle vlastní úvahy, způsob i délka prováděné práce je závislá jen na psovodovi, který je za psa zodpovědný.

Většinou na začátku služby psa na pachové práce, pokud je to nutné, tak i během, probíhá tzv. aktivizace. Aktivizace v podstatě znamená povzbuzením zvýšení výkonnosti psa tak, že psovod lehce založí vzorek, následuje rychlá práce psa a samozřejmě odměna.

Délku doby pracovního použití (vlastní práce) služebního psa u útvaru organizuje specialista pro vojenskou kynologii, velitel družstva psovodů nebo psovod s ohledem na charakter činnosti, připravenost a kondici služebního psa, klimatické a jiné podmínky takto:

- služební strážní pes střeží v určeném prostoru samostatně zpravidla 12 (maximálně však 24) hodin, pak následuje nejméně 12 hodin odpočinek. Služební pes se na stanovišti kontroluje každé 2 hodiny. Za zhoršených klimatických podmínek (vytrvalý déšť, vysoké denní teploty nad 30 °C ve stínu, mráz pod -15 °C, písečná bouře apod.) se doba služby služebního psa na stanovišti zkracuje až na 3 hodiny. Stanoviště služebního psa musí být vybaveno přístřeškem o ploše alespoň 1 m², který poskytuje ochranu proti nepříznivým klimatickým podmínkám,
- ostatní kategorie služebních psů (hlídkový a speciální) plní úkoly bezprostředně s psovodem pod jeho přímým vedením. Doba pracovního nasazení služebního psa ve službě během dne se zpravidla plánuje do 8 hodin. Nejpozději po každé hodině fyzické aktivity zpravidla následuje 15minutová přestávka, zbytek dne má služební pes na regeneraci sil a odpočinek.

4.3 Rozdělení služebních psů

Služební psi se dělí a charakterizují v těchto kategoriích:

- nevyčvičení (rozpracovaní) – služební pes od okamžiku nabytí až do zadání kategorie, (připravování k absolvování základního kurzu a následnému zařazení do vyšší kategorie),
- strážní – služební pes samostatně (bez přítomnosti psovoda) střežící ohrazený prostor na volno nebo na pohyblivém stanovišti (pevný nebo volný úvaz), vyštěkává přibližující se osoby (skupiny osob),
- hlídkový obranný – služební pes v hlídce s psovodem (služební pes je na vodítku pod přímým vedením psovoda),
- hlídkový všestranný – služební pes v hlídce s psovodem (služební pes je na vodítku nebo na volno pod přímým vedením psovoda, ale je navíc schopen na povel psovoda samostatně propátrávat určený prostor), psi jsou vycvičení k vyhledávání osob na základě jejich pachového mraku,
- pátrací – psi vycvičení k vypracovávání stop (ve frekvenci), k rozlišování předmětů a označování osob,
- speciální na vyhledávání zbraní – služební pes je vycvičen k vyhledávání ukrytých střelných zbraní a jejich součástí,
- speciální na vyhledávání výbušin – služební pes je vycvičen k vyhledávání ukrytých vojenských a průmyslových výbušin,
- speciální na vyhledávání drog – služební pes je vycvičen k vyhledávání ukrytých omamných a psychotropních látek,
- speciální na vyhledávání a záchranu osob – služební pes je schopen vyhledat a označit místo úkrytu pohřešované osoby za nejrůznějších krizových situací (plošné vyhledávání nebo vyhledávání v sutinách),
- detekce akceleračních – služební pes je schopen vyhledat zbytky hořlavých kapalin,
- cigarety a tabákové výrobky – služební pes je vycvičen na vyhledání těchto látek,
- vyhledávání mrtvol a lidských ostatků – cadaver,
- metoda pachové identifikace osob a věcí,
- speciální pro stanici biologické ochrany letiště (SPBOL) – služební pes určený k plnění úkolů stanice biologické ochrany letiště.

V tabulce č.1 je pro přehled uvedeno využití psů u jednotlivých bezpečnostních a záchranářských složek.

Tabulka č.1:

	<ul style="list-style-type: none"> • všestranní, • hlídkoví, • strážní, • pátrací 	<p>pachoví specialisté</p> <ul style="list-style-type: none"> • OPL, NVS, • zbraně, • CITES, 	<p>„záchranáři“</p> <ul style="list-style-type: none"> • plochy, • sutiny, • cadaver
Policie ČR	ANO	ANO	ANO
Městská a obecní policie ČR	ANO	NE	NE
Celní správa ČR	ANO	ANO	NE
Vězeňská služba ČR	ANO	ANO	NE
Armáda ČR	ANO	ANO	ANO
SBS	ANO	NE	NE
Záchranářské organizace	NE	NE	ANO

4.4 Možnosti použití

Využívání služebních psů je profesionální, samostatné a efektivní za různých podmínek a v souladu se zákonem.

Psi všestranní se využívají k přímému výkonu služby. U psů hlídkových je kladen větší důraz na obranné práce, především na razantní zákroky proti pachateli, likvidace výtržnosti a průzkumy objektů. Hlídkový pes musí zvládat i pachové práce (ve frekvenci i v terénu). Na psy pátrací jsou kladeny vysoké nároky především u sledování pachových stop, vyhledávání nábojnic, vyhledání věcí. Služební pes s pátrací kategorií musí být schopen zadržet pachatele, ochránit psovoda a provést průzkum objektu s označením úkrytu osoby.

V příloze č.5 je uveden přehled k čemu všemu může být služební pes bezpečnostních složek používán.

- Strážní psi – (střežení na volno, na pevném nebo na pohyblivém stanovišti), v bezprostřední blízkosti střeženého prostoru je služební pes schopen označit osobu štěkáním, fyzicky zabránit přístupu narušitele, popř. narušitele na stanovišti zadržet. Při střežení na volno střeží služební pes v uzavřeném (oploceném) prostoru. Při střežení na pohyblivém stanovišti se buduje blok, jehož délka nepřesahuje 80 m. Služební pes je schopen chránit psovoda při přepadení a na jeho povel zadržet narušitele až na vzdálenost 100 m (platí i pro hlídkové kategorie). V případě útoku narušitele vypracuje čerstvou stopu na konci se zadržením,

- Hlídkoví – služební pes je schopen označit narušitele v nepřehledném prostoru v blízkosti osy postupu hlídky. Při hlídkování na vodítku umí nehlučně upozornit psovoda na přítomnost osoby v blízkosti osy postupu. Služební pes je schopen chránit psovoda při napadení a na povel psovoda umí štěkáním a výpadem odstrašit nepřátelskou osobu nebo skupinu osob. V případě útěku narušitele vypracuje čerstvou stopu na konci se zadržením.

Použití služebního psa (všestranného) je ošetřeno interními předpisy ve smyslu použití donucovacího prostředku, např. policista je oprávněn použít služebního psa zejména v případech:

- aby zajistil bezpečnost jiné osoby nebo svou vlastní před protiprávním útokem, pokud útok bezprostředně hrozí, trvá, nebo podle všech známek bude pokračovat,
- aby zabránil výtržnosti, rvačce nebo jinému hrubému protiprávnímu jednání, kterým je porušován veřejný pořádek,
- aby zabránil násilnému vstupu nepovolaných osob do chráněných nebo střežených objektů, nebo místa, kam je vstup zakázán,
- k pronásledování prchající osoby, jež se dopustila protiprávního jednání, či osoby, která je, nebo má být eskortována,
- aby donutil ukrývající se osobu, jež se dopustila protiprávního jednání, nebo která má být eskortována, opustit úkryt.

Např. policista používá služebního psa s náhubkem. Jestliže to vyžaduje povaha a intenzita útoku, popřípadě překonání odporu osoby, vůči níž služební zákrok směřuje, lze použít služebního psa i bez náhubku. Pouhá přítomnost služebního psa při služebním zákroku není donucovacím prostředkem.

Psi specialisté jsou využíváni dle potřeb a požadavků bezpečnostních složek.

- Vyhledávání drog – služební pes se specializací na vyhledávání omamných a psychotropních látek je schopen aktivně za použití smyslových orgánů vyhledat a označit tyto látky v objektech, dopravních prostředcích, zavazadlech nebo v terénu, také jsou využíváni při kontrole osob. Psi mohou nález těchto látek označovat štěkáním. Místo nálezů pes označuje i hrabáním a podobně,

obr.č.5 - drogový pes na letišti

obr.č.6 - drogový pes na tržišti

- Vyhledávání výbušnin a nástražných výbušných systému (NVS) – náplní práce psů s touto specializací je kontrola objektů na podnět anonymních oznámení. Každé oznámení se musí prověřit, objekt a okolí místa zajistit a provést důkladnou kontrolu objektu za pomoci pyrotechnika a cvičeného psa. Pes pracuje na volno, bez vodítka, obojku. Nesmí štěkat ani se předmětu dotknout, protože by NVS mohl aktivovat. Nález NVS nebo předmětu, ve kterém je NVS uložen, pes označuje pasivně. Psovod psa specialisty na vyhledávání NVS musí absolvovat pyrotechnický kurz,
- Vyhledávání zbraní a munice – psi jsou využíváni při domovních prohlídkách, k prověrkám osob, dopravních prostředků, objektů, skladů a dalších prostor. Nález označují aktivně nebo pasivně. Pes je schopen krom zbraní vyhledat i jejich součásti,
- Vyhledávání a záchrana osob – služební pes je schopen aktivně a spolehlivě za použití smyslových orgánů vyhledat a označit volně přístupnou nebo ukrytou osobu (osoby) v jakémkoli terénu, budovách, objektech nebo dopravních prostředcích, na povrchu a pod ním, ve výšce, v sutinách nebo pod vrstvou různorodého propustného materiálu,
- Vyhledávání mrtvol a lidských ostatků – služební pes je schopen označit místo, kde se nalézá mrtvola nebo lidské ostatky i několik let po uložení. Psi s tímto speciálním výcvikem jsou využíváni i při vyhledávání utonulých. Pes, při pomalé jízdě na motorovém člunu, označí na hladině místo, kde se utonulý pod hladinou nachází,
- Vyhledávání CITES – pes je schopen najít zvíře, rostlinu i jejich části, užívají se hlavně pro služby Celní správy,

- Pes pro stanici biologické ochrany letiště – služební pes plní úkoly, které vyplývají z činnosti SBOL.

4.4.1 Zjišťování příčin požáru

Možností využití čichových schopností psů je spousta, jednou z nich je i pomoc při zjišťování příčin požáru.

Příslušníci HZS ČR při zjišťování příčin požáru úzce spolupracují s orgány činnými v trestním řízení, zejména pak s PČR, což upravuje Dohoda o součinnosti mezi Policií České republiky a Hasičským záchranným sborem České republiky z roku 2005.

Možnosti využití takto vycvičených psů jsou velice široké, od detekování akceleraantů přímo na požářišti, přes domovní prohlídky až po průzkum okolí požářiště či prohlídku osob. Při otázce, zda povolat psa k detekci akceleraantů, je dobré vědět, zda bude jeho nasazení pro následné vyšetřování přínosem.

Vzhledem k tomu, že hoří pouze směs par hořlavých kapalin se vzduchem, jsou v mnohých případech její nepatrné zbytky na požářišti přítomny ještě po uhašení požáru. Dobře vycvičený pes je schopen na požářišti nalézt a označit i zcela nepatrná rezidua hořlavých kapalin.

obr.č.7 - hledání na požářišti

Úkolem psa není nalézt kriminalistické ohnisko požáru (místo, skutečného vzniku požáru nebo místo, kde došlo k prvnímu hoření), ani zastávat práci vyšetřovatelů. Jeho úkolem je pouze označit místa, kde se nachází zbytky hořlavých kapalin. Tyto zbytky je pak možno zajistit pro další zkoumání. To, že pes neoznačí ohnisko požáru, neznamená jeho selhání, ale jen to, že na místě není hořlavá látka přítomna.

Pes na detekci hořlavých látek má širší využití, než jen práci na požářišti. Může být použit k prověření osob, které se v blízkosti místa požáru nacházejí. Např. pyromani se

zdržují na místě činu a sledují šíření ohně i hasební práce. Pes je schopen označit zbytky automobilového benzínu na rukou i po několikerém umytí. Psa je možno rovněž použít k prověření předmětů zajištěných u podezřelé osoby či k prověření oděvních součástí. [4]

4.4.2 Vyhledávání bezprostředně ohrožených osob

Vyhledávání osob v terénu je založeno na principu biologické metody detekce lidského pachu psem. Ve srovnání s jinými prostředky mají týmy při pátracích akcích po pohřešovaných osobách širší využití a mnoho výhod díky čichovým schopnostem psů. Psy je možné využít při vyhledávání osob v prostoru (plošné vyhledávání), při vyhledávání zasypaných nebo zavalených osob (sutinové vyhledávání), při vyhledávání osob na vodních plochách (vodní vyhledávání) a při pátrání po pachové stopě (záchranné stopování).

obr.č.8 - hledání v sutinách

obr.č.9 - hledání v objektech

Při pátracích akcích je velmi důležité správné rozhodnutí o nasazení jednotlivých sil a prostředků. Nedostatečná znalost o možnostech těchto pátracích prostředků může vést k jejich neúčelnému využití. Jako pátrací prostředky se běžně používají: psi, pátrací rojnice osob, koně, vrtulníky, lezci, potápěči a jiná speciální nebo těžká technika. Každý z těchto prostředků má dané možnosti svého použití, které je nutné respektovat. Proto je nutné znát výhody i nevýhody jejich nasazení.

Psi na rozdíl od člověka a jeho vizuálního pátrání mají schopnost zachytit a vysledovat pach osoby, která při běžném projití terénu není viditelná. Jelikož psům při jejich práci nevadí ani snížená viditelnost, můžeme je nasadit k pátrání i během noční doby nebo zhoršených klimatických podmínek, kdy je použití ostatních prostředků velmi omezeno. Výhodou použití psů je např. nalezení předmětu pohřešované osoby a tím i usměrnění pohybu pátrání nebo použití menších sil než při propátrávání rojnicemi. [6]

Hlavním úkolem kynologické skupiny je nález živých osob v případech:

- vyhledávání osob zasypaných sutí, troskami budov či jiným materiálem,
- vyhledávání osob, které jsou uvězněny při rozsáhlých dopravních a leteckých nehodách a při průmyslových haváriích,
- prohlédání nepřístupných míst, kde by se mohla nacházet osoba (otvory, jámy, šachty, sklepy atd.),
- prověření prostorů, zda-li se v nich nenacházejí náhodné osoby.

Osoby mohou být zavaleny nebo zasypany jak přírodním tak i konstrukčním materiálem. Důvody vzniku těchto mimořádných událostí mohou být přírodního charakteru (seismická činnost, eroze, laviny apod.) nebo vyvolané činností člověka (výbuchy, zřícení konstrukcí apod.). Psi dokáží nalézt člověka pod troskami budov, kamením, pískem, zeminou, bahnem, sněhem apod.

Metoda vyhledávání osob zavalených nebo zasypaných je založena na principu větření a jedná se o tzv. „sutinové vyhledávání“. Plynné pachové složky lehčí než vzduch prostupují netěsnostmi v materiálu a tím se dostávají k povrchu. Dobře vycvičený pes je schopen identifikovat místo nejsilnějšího lidského pachu a označit jej svému psovodovi. Dále záleží jen na zkušenostech psovoda, aby co nejpřesněji určil polohu zasypané osoby podle práce psa a na základě konkrétních pachových podmínek.

Psi se specializací sutinového vyhledávání by měli být nevšimaví k pachům jiným než pachu živé osoby. Tato podmínka je nutná, aby pes nebyl rozptylován a zaměstnáván jinými pachy. [6]

Je-li při pohřešování osob důvodné podezření, že by mohl být ohrožen jejich život nebo zdraví, jsou zahájena opatření k minimalizování těchto rizik. Tato opatření v první řadě spočívají ve vyhledání osoby, které je v rozsáhlém nebo nepřehledném terénu časově náročné a navíc použití technických prostředků bývá někdy značně omezeno.

Vyhledávání osob v terénu lze provádět dvěma způsoby:

- Plošné vyhledávání - jedná se o průzkum terénu s pomocí vycvičeného psa, který je založen na tzv. větření. V závislosti na pachových podmínkách jsou pachové částice v terénu unášeny proudícím vzduchem, což psu umožní zachytit pach hledané osoby i na vzdálenost několik desítek metrů. Cvičený pes po nalezení osoby tuto osobu označí

naučeným způsobem. Na rozdíl od sutinového vyhledávání je při plošném vyhledávání žádoucí, aby pes označil i nalezené mrtvé tělo pohřešované osoby. Pátrací akce se zpravidla ukončuje až po nalezení pohřešované osoby (živé či mrtvé),

- Záchranné stopování - pes vyhledá a vypracuje pachovou stopu, kterou zanechává pohřešovaná osoba v terénu. Záchranné stopování lze použít pouze v případě, že známe prostor posledního výskytu pohřešované osoby a pachová stopa v tomto místě je rozeznatelná psem. K záchrannému stopování jsou vhodní jen čistí stopaři, protože dokáží rozeznat individuální lidské pachy jeden od druhého. Jsou tedy schopni sledovat pach jedné osoby i když je její pachová stopa překryta pachovými stopami jiných osob.

V objektech nemá pes většinou možnost navěštění pachu na velkou vzdálenost, jako je tomu ve volném terénu. Vyhledávání osob v objektech se využívá při pátracích akcích po pohřešovaných osobách, neboť v prohledávané lokalitě se mohou nacházet opuštěné budovy, různá zbořeníště, šachty, jeskyně apod.

Fyzická kondice psů a psovodů, respektive jejich schopnost podat vyvážený a spolehlivý výkon i po předchozím vypětí či námaze, je jednou ze schopností, kterou by měli splňovat psovodi a psi, kteří budou nasazováni na akcích IZS. [6]

4.5 Výcvik

Součástí výcviku služebních psů k dosažení plné připravenosti a návyků na různé i méně pravděpodobné prostředí a situace jsou ukázky výcviku pro veřejnost nebo účast na kynologických přeborech.

Cílem výcviku psovodů a služebních psů je dosažení připravenosti k plnění služebních úkolů. Příprava a výcvik se organizují v podmínkách podobných reálnému nasazení, zejména ve vyšších etapách výcviku. Výcvik se vede zásadně podle schválených programů odborné a speciální přípravy. Při výcviku služebního psa se nesmějí používat nepřiměřeně bolestivé podněty, postupy nebo pomůcky, které způsobují nepřiměřenou bolest, poškození zdraví nebo snižují pohodu služebního psa.

Výcvik psa je v současné době postaven na moderních pozitivních metodách, u kterých je nejdůležitější dostatečná motivace, díky níž se spolu s dalšími podmínkami

vytváří podmíněný reflex. Výcvik se musí přerušit před ztrátou jeho motivace, ke které dochází během únavy při výcviku. Pes musí být při výcviku dostatečně motivovaný, jinak nelze dosáhnout požadovaného cíle. Při metodě výcviku „pokus a omyl“ se pes učí, jaká reakce je od psovoda požadována a tím pádem vede k odměně (pro psovoda k cíli). Po provedení požadované činnosti musí bezprostředně následovat odměna. Postupně se zvyšují požadavky na psa až je dosaženo vytčeného cíle. Ze začátku je pes odměněn i za náznak toho, co se po něm chce a po každé zvládnuté úrovni se samozřejmě zvyšují i nároky na kvalitu výkonu. Pes musí být za požadovaný výkon vždy odměněn, čímž je zpevňován podmíněný reflex. Je nezbytné načasovat si podávání odměny na správný okamžik, jelikož odměňováním ve špatnou dobu by se upevňovaly jiné reakce. Obecné zásady výcviku jsou uvedeny v příloze č.6.

Výcvik psovodů a služebních psů je odborným výcvikem ve výcvikovém zařízení a uskutečňuje se v několika etapách. V příloze č.7 je uveden přehled druhů přípravy vojenských kynologických odborností.

Služební pes musí být při odeslání do výcvikového zařízení vybaven:

- kmenovou knížkou,
- písemným požadavkem velitele útvaru na kategorii výcviku,
- proviantním osvědčením (popř. krmivem),
- základní výstrojí pro výcvik a péči o služebního psa.

4.6 Psi specialisté na pachové práce

Pes je schopen reagovat i na velmi malé množství pachové látky. Lze ho naučit vyhledávat všechny látky jejichž pach je schopen vnímat. U vyhledávání pachových látek se kromě schopnosti psa rozlišovat pachy uplatňuje i jeho dobrá čichová paměť. Pachy se pes učí rozpoznávat a reagovat na ně naučeným způsobem.

Výcvik je veden tak, aby bylo vtisknutí pachu do psí paměti spojeno s pozitivním zážitkem. Osvědčilo se cvičit psa pouze pro jednu specializaci a tu zdokonalit na co nejvyšší možnou úroveň. Pro praxi je dále důležité, aby se pes naučil pohybovat a vyhledávat tyto pachy v nejrůznějším prostředí.

V první fázi probíhá výcvik základní poslušnosti a současně se začíná s výcvikem pachových prací. Na začátku pes vyhledává svůj oblíbený aport, který je instruktorem uschováván velmi jednoduše tak, aby jej pes viděl, jak aport schovává. Pes pak velmi rychle

a bez problémů aport nalézá, později se úkryty ztěžují, bez přítomnosti psa a psovoda. Pes se musí naučit vyhledávat na objektu, na který je nasazen, nesmí od něj odbíhat a je veden k tomu, aby pracoval systematicky a pokud možno samostatně. Vzhledem k tomu, že je pes silný aportér, snaží se při nálezů ukrytého aportu tento získat, dobývá se na něj. Psovod samozřejmě tuto činnost u psa podporuje a chválí jej a postupně dobu, kdy pes takto aktivně označuje místo úkrytu prodlužuje. Po vyjmutí aportu psa aportem odmění.

Ve druhé fázi instruktor přikládá k založenému aportu i látku, na jejíž vyhledávání bude pes vycvičen. Pes pak hledá svůj aport a při jeho nálezů si místo spojuje s určitým, daným pachem. Pokud tuto fázi pes zvládá bez problémů, je následně na objektu uschovávána pouze předmětná látka bez přiložení aportu. Pes je zvyklý vyhledávat svůj aport podle pachu dané látky. Při nálezů místa pachu toto naučeným způsobem označí a psovod mu následně, tak aby to pes neviděl (možno mu při tom zakrýt oči) přiloží aport k místu úkrytu. Toto psovod musí učinit vždy, kdy pes místo úkrytu správně značí, utvrzuje psa v tom, že nachází svůj oblíbený aport a zároveň je aportem odměňuje.

K posílení aktivity psa možno jako odměnu použít společně s aportem i slovní pochvalu, pamlsk nebo clicker. Postupně se pes naučí vyhledávat založenou látku na různých objektech od jednoduchého ke složitějším (zavazadla, obaly zboží, nákladní a osobní automobily, autobusy, železniční vagóny, lodě, místnosti, venkovní prostory).

Pes značí vyhledanou látku aktivně, tedy škrabáním nebo kousáním na místo úkrytu nebo v místě úkrytu štěká. Nevýhodou je ale možné poškození povrchu úkrytu. Pes však může místo úkrytu označit i pasivně, tedy v místě nálezů zalehne, sedne nebo tzv. zmrzne (nepohne se). Tato forma označování se používá při vyhledávání výbušnin a nástražných výbušných systémů při značení úkrytu látky na osobách.

Výcvik je ukončen přezkoušením a zadáním kategorie praktického použití. Pes je zařazen do výkonu služby. Základní výcvik psa trvá 10-12 týdnů (podle nasazení u určité bezpečnostní složky).

Veškerý výcvik je směřován k praktickému výkonu služby a do praktických podmínek. Po dohodě s výcvikovým střediskem mohou psovodi absolvovat i týdenní intenzivní pachovací kurzy, jejichž náplní je zejména operativní zintenzivnění výcviku - především velká množství zakládání látek a důmyslné úkryty, přepachování úkrytů atd.

4.6.1 Psi specialisté - záchranáři

Výcvik je u každého individuálně a systematicky směřován k plnění zkoušek, které se řídí buď národním zkušebním řádem (NZŘ) nebo mezinárodním zkušebním řádem (IPOR). Vrcholem práce záchranářských organizací je příprava týmu psovod a pes na splnění atestu Ministerstva vnitra a následně jejich využití při skutečných pátráních.

Věk není určující podmínkou k této činnosti, optimální je však začít výcvik od štěněte. Již od čtyř měsíců je možné štěně seznamovat s prostředím rozbouraných staveb, temnými prostory, různými typy volného terénu a pod. Zpočátku by měl být výcvik zaměřen hlavně na vytvoření kladného vztahu psa a hledané osoby, takže se figurant snaží formou hry upoutat štěně a také ho povzbudit k označení nálezu. Postupně se přidávají náročnější úkryty (osoby zakryté, nad nebo pod terénem, v neosvětlených prostorách apod.) a prodlužuje se doba hledání.

Stejně tak při výcviku záchranářského psa nezáleží na plemenné příslušnosti ani na průkazu původu psa. Nejvhodnějšími plemeny jsou psi střední velikosti, méně vhodná jsou trpasličí (např. horší zdolávání překážek) a naopak obří plemena (např. neohrabanost při prohledávání sutin).

Nejdůležitější je jeho ochota k práci, vyrovnaná nebojácná povaha a snášenlivost k lidem i ostatním psům. Před zahájením samotného záchranářského výcviku musí pes zvládnout základní poslušnost, být ovladatelný, a to i mezi cizími psy. Zvláště je potřeba zaměřit se na cvik přivolání, aportování a štěkání na povel. Součástí výcviku je kromě samotného cvičení se psem, i rozvíjení schopností a znalostí souvisejících s praktickým nasazením psovodů, tedy např. první pomoc raněným, slaňování, plavání, ovládání člunu, lyží atd.

Dvojice, která se chce uplatnit v praxi, musí kromě jednotlivých zkoušek absolvovat ještě ZPJ (zkouška pohotovostní jednotky), která se musí v určitých intervalech opakovat za účelem prověření kondice a připravenosti každého týmu na praktické zásahy.

Výcvik záchranných psů je v České republice prováděn v největší míře ve Svazu záchranných brigád kynologů, který je členem mezinárodní organizace IRO koordinující činnost kynologických organizací z celého světa. SZBK ČR v současnosti sdružuje přes 500 členů zabývajících se výcvikem psů ve vyhledávání živých i mrtvých osob v nejrozmanitějších prostředích – od zimních sněhových podmínek přes neprostupné přírodní

terény, vyhledávání v sutinách pobořených domů, továren a objektů, až po vyhledávání utonulých osob pod vodní hladinou.

4.7 Zkoušky

Zkoušky služebních i záchranných psů mají kvalifikovat jednotlivé psy z hlediska účelu jejich použití. Vykonaná zkouška je podkladem pro praktické využití psa v příslušných organizacích. V rámci České republiky existuje hned několik atestačních zkoušek. Dalo by se říct, že každá větší organizace zabývající se kynologií má ty své, pro ni nejvýhodnější. Na druhou stranu nejsou zcela kompletní v žádné oblasti. [10,23]

Přezkušování psovodů se záchrannými psy se provádí od listopadu 2003 podle pokynu GŘ HZS ČR č.48. Po úspěšném absolvování této zkoušky obdrží tým psovod-pes tzv. atest pro příslušnou specializaci, který jej opravňuje zasahovat při vyžádání k účasti na společných zásazích IZS. Tento atest má platnost dva roky a jeho prodloužení je možné pouze opakováním přezkoušení v celém rozsahu podle tohoto pokynu.

Ke dni 19. listopadu 2007 je v celé ČR pouze 21 držitelů atestu MV-GŘ HZS ČR [29]. Někteří z nich mají zároveň atest na plošné i na sutinové vyhledávání. [25]

4.7.1 Policie ČR

Psi jsou přezkušováni za účelem zařazení psa do úlohy a kategorie, za účelem obhájení získané úlohy a kategorie, a v případech stanovených v tematických plánech. Přezkušování psů se provádí podle kritérií stanovených příslušnými soubory disciplín pro jednotlivé úlohy a kategorie psů. Přezkušování štěňat se provádí podle kritérií stanovených příslušnými soubory cviků pro štěňata různého stáří. Toto přezkušování psů provádí příslušní kynologové, kteří přípravu psovodů a psů organizují, anebo komise ve výcvikových střediscích psovodů a služebních psů. Za přezkoušení lze považovat i splnění limitu bodového zisku na krajské nebo celostátní soutěži psovodů, organizované v kalendářním roce, ve kterém by měl být pes přezkoušen.

Zařazení do úlohy a kategorie má platnost jeden rok od přezkoušení. Po uplynutí této doby musí být pes znovu přezkoušen příslušným kynologem nebo zkušební komisí. Zařazením psa do určité úlohy a kategorie se vyjadřuje stupeň vycvičenosti psa, jeho schopnosti a upotřebitelnost při výkonu služby. Zařazení do určité úlohy (kategorie) je rovněž podmíněno dosažením určitého bodového hodnocení v rámci přezkušování ze souboru disciplín, stanoveného pro danou úlohu. V příloze č.8 jsou uvedeny kategorie zařazení policejních služebních psů a také kurzy pro psovody a psy u PČR. [22]

4.7.2 Celní správa

Celní správa přezkouvá psy dle vlastního zkušebního řádu, pro všestranné psy jsou úlohy jednotlivých kategorií dvojstupňové, 1.stupeň je povinný, 2.stupně se psovod se psem zúčastnit může, ale nemusí. Pro všechny kategorie psů je zkouška z poslušnosti povinná. Zkouška poslušnosti se provádí dvakrát a hodnocení vychází z průměru obou pokusů.

Všichni psi celní správy se svými psovody musí jednou ročně absolvovat 10ti denní kondiční kurz k prověření vycvičenou s dvoukolovým přezkoušením dle přidělené kategorie praktického použití. První kolo zkoušek je na začátku kondičního kurzu, kdy se zároveň ověřuje připravenost psa. Ve druhém kole na konci kondičního kurzu se prověřuje pes po vysoké pracovní zátěži během kondičního kurzu. V obou kolech jsou prověřovány pachové práce (v každém kole 5 vzorků) i poslušnost. Pokud pes kategorii při přezkoušení neobhájí, je následně odvelen do výcvikového střediska v Heřmanicích u Frýdlantu v Čechách. Kurz ve výcvikovém středisku je ukončen opětovným přezkoušením a v případě splnění podmínek je pes zařazen do výkonu služby.

4.7.3 Armáda ČR

Psovod je po absolvování základní odborné a speciální přípravy odborně způsobilý a s takovými teoretickými a praktickými znalostmi, aby:

- byl schopen bezpečně ovládat, cvičit a v případě zadání kategorie i používat přiděleného služebního psa,
- byl schopen zjistit změny v chování služebního psa, rozpoznat zjevné příznaky zhoršeného zdravotního stavu služebního psa, poskytnout první pomoc nebo učinit odpovídající opatření,
- byl schopen určit, zda celkové prostředí je vhodné k zachování zdraví a pohody služebního psa.

Na závěr každé etapy přípravy přezkouvá psovoda a služebního psa odborná zkušební komise, kterou jmenoval náčelník veterinární služby AČR. Zkoušky probíhají podle schválených zkušebních řádů pro jednotlivé kategorie služebních psů. V případě dosažení (obhajoby) stupně připravenosti, zaručující úspěšné a bezpečné zvládnutí nasazení v reálných podmínkách, komise vydá osvědčení a zadá (potvrdí) kategorii.

Kondiční výcvik psovoda a služebního psa u jednotky, kde psovod plní úkoly podle schválených programů odborné přípravy jednotlivce, se vykonává v rozsahu minimálně 24

hodin za výcvikové období. Tématiku výcviku, účast a výsledky eviduje velitel družstva psovodů nebo specialista pro vojenskou kynologii v deníku kynologického výcviku.

Pro přípravu velitelů družstev psovodů se vybírají psovodi s potřebnými předpoklady, kteří již úspěšně absolvovali základní odbornou a speciální přípravu vojenského psovoda se služebním psem.

Příprava figurantů probíhá při soustředěné přípravě u výcvikového zařízení. Jejím cílem je bezpečné zvládnutí role figuranta. Tato příprava se může nahradit doložením osvědčení o absolvování podobné přípravy v civilním sektoru (žádost o uznání takového osvědčení se předkládá služebním postupem náčelníkovi veterinární základny). Pověření pro výkon role figuranta zveřejňuje velitel útvaru ve svém rozkaze.

Příprava psovodů občanských zaměstnanců odpovídá přípravě vojáků z povolání se služebními psy příslušné kategorie vyjma zaměstnání vyhrazených nebo povinných pouze pro vojáky z povolání.

4.7.4 Psi - záchranáři

Zkoušky záchranných psů se mohou konat v průběhu celého roku. Splnění zkoušky záchranných psů je podmíněno splněním speciálního cviku, tj. nalezením všech požadovaných subjektů v časovém limitu, a splněním poslušnosti a dovednosti nejméně na sedmdesát procent bodového limitu. V příloze č.9 je obsažen kynologický atest MV-generálního ředitelství HZS ČR.

Mezinárodní atestace pro účast v mezinárodních jednotkách SAR jsou prováděny podle požadavků nadnárodních partnerů (IRO, OSN) a jsou na ně vysíláni psovodi z řad členů pohotovostních jednotek s přihlédnutím ke konkrétním výsledkům v posledním období. Tuzemské atestace jsou prováděny podle požadavků a plánů spolupracujících partnerů SZBK (Policie ČR, HZS ČR, ADRA). Pro zásahy v tuzemsku jsou operační střediska HZS ČR i PČR vybavena aktuálními seznamy psovodů, kteří úspěšně splnili atestace a jsou pro tyto operace k dispozici. Tato operační střediska volají v případě potřeby přímo jednotlivé psovody podle vlastní úvahy.

Na území České republiky jsou pro záchranářskou činnost kynologů a jejich přezkušování k dispozici dva zkušební řády: národní a mezinárodní (ZŘ IRO). Přestože oba mají shodné poslání – prověřit úroveň vycvičenosti psa v dané oblasti, v některých případech se poměrně dost odlišují. Především se liší při plnění speciálních cviků v pracovním postupu, čili v požadavcích na chování psovoda a psa. Ve ZŘ IRO je kladen vyšší požadavek na

samostatnou činnost psa, v NZŘ naproti tomu na spolupráci a souhru mezi psovodem a psem. Národní i mezinárodní řád je uveden v příloze č.10 a č.11.

4.8 Péče o služebního psa

Péče o přiděleného služebního psa je základní povinností psovoda. Zahrnuje krmení, napájení, denní péči o služebního psa a sledování zdravotního stavu, péči o stav a hygienu ustájení a kynologické výstroje.

4.8.1 Ustájení služebních psů

Služební psi jsou ustájeni v psinci v kotcích o minimální ploše 6 m² (do této plochy se započítává bouda o ploše asi 1m²). Kotce zajišťují služebním psům hygienické, bezpečné a klidné životní podmínky a pohodu a vylučují útěk nebo poškození zdraví služebního psa.

Pokud jsou psi ustájeni v kotcích, musí být kotec označen jménem psovoda a jménem, datem narození, kategorií a evidenčním číslem služebního psa.

Psinec dále zahrnuje:

- samostatnou místnost pro přípravu krmiva s příručním skladem krmiva a hospodářských potřeb,
- sklad výcvikových pomůcek a výstroje pro služební psy,
- místnost pro dozorčího psovoda a psovody,
- prostor pro výběh a čištění psů s vhodnými kontejnery na biologický a technický odpad,
- karanténny (izolační) kotce v počtu minimálně 1 kotec na 10 ustájených psů,
- vhodný prostor pro výcvik služebních psů s překážkovou dráhou (neumožňuje-li toto stavební řešení psince, určují se prostory pro výcvik podle místních možností),
- vyhrazené místo s kafilerním boxem pro dočasné uložení uhynulého služebního psa, vybavené nepropustným obalem.

Celý komplex objektu psince musí být oplocen a mít zavedenu elektřinu, telefonické spojení, kanalizaci a pitnou vodu.

Při ustájení služebního psa u osoby, které je služební pes přidělen do péče, musí být dodrženy všechny zákonné podmínky a zvláštní interní normativní akty, včetně dodržení veterinárních podmínek.

Pro ustájení psů se stanovují tyto zásady:

- do kotců se služební psi umísťují samostatně, bez kynologické výstroje a neuvazují se, zakazuje se zaměňovat služební psy v kotcích (stejně tak kynologickou výstroj, misky ke krmení a napájení a pomůcky určené k péči o služebního psa),
- kotce se denně mechanicky čistí,
- preventivní dezinfekce se vykonává v měsíčních intervalech, popř. před každým ustájením nového služebního psa (způsob vykonání a použité prostředky stanoví zabezpečující veterinární lékař),
- tepelná pohoda služebních psů v kotcích se zabezpečuje podle klimatických podmínek s důrazem na období mezi říjnem a březnem stavebním uspořádáním, rohožemi k ležení, zastíněním, stelivovou slámou k zateplení bud.

4.8.2 Denní péče o služební psy

Služební pes musí mít zajištěn denně volný pohyb mimo kotec. Součástí denní péče o služebního psa je jeho prohlídka, kontrola zdravotního stavu a chování. Povinností psovoda při poranění nebo onemocnění přiděleného služebního psa je poskytnout mu první pomoc. Každá změna zdravotního stavu služebního psa se musí hlásit nadřízenému a zabezpečujícímu veterinárnímu lékaři.

Při nevhodných podmínkách ustájení nebo použití nevhodné výstroje může dojít k poškození zdraví nebo narušení pohody psa. Základními příznaky jsou zpravidla otlaky a odřeniny, ztráta srsti, změny chování, změna frekvence dechu a tepu nebo změna tělesné teploty. Po zjištění takových příznaků a rozpoznání příčin je třeba okamžitě změnit způsob a podmínky ustájení nebo přestat používat výstroj, vyvolávající nežádoucí změny. Není-li určena příčina změn, vyžádá se odborná pomoc zabezpečujícího veterinárního lékaře.

Psovod kromě uvedených povinností odpovídá za čistotu a vnější vzhled přiděleného služebního psa. Psa čistí při silném znečištění hned po skončení služby nebo výcviku a dále při každém společném zaměstnání psovoda se psem.

4.8.3 Krmení a napájení služebních psů

Krmení služebních psů se zabezpečuje kompletním suchým krmivem pro psy v zátěži, s přihlédnutím k velikosti plemene, stáří, fyzické kondici, popřípadě i k zdravotnímu stavu služebního psa. Denní finanční náležitost na krmení služebních psů včetně přídatků stanovuje příslušný interní normativní akt.

Služební pes se většinou krmí dvakrát denně. Podle toho je rozdělena krmná dávka. Krmivo se může předkládat suché nebo navlhčené vlažnou vodou podle návyku služebního psa a v souladu s návodem výrobce. Po dobu krmení (i mimo ni) musí mít služební pes dostatek pitné vody ve vhodné samostatné misce.

Z důvodu rizika vážných zdravotních komplikací je zakázáno krmit služebního psa v době 2 hodiny před a 1 hodinu po pracovním výkonu (fyzické námaze). Slouží-li služební pes déle než 12 hodin a musí-li se nakrmit během služby, podává se mu po uplynutí 12hodinové služby 1/3 běžné denní dávky. Zbytek denní dávky dostane služební pes až po ukončení služby.

Služebním psům se zakazuje podávat jakékoli látky ke zvýšení jejich výkonnosti s výjimkou léčiv, vitamínů a přípravků podobné povahy, které předepisuje veterinární lékař.

Služební psi se napájí pitnou vodou. V běžných podmínkách při ustájení, službě nebo výcviku musí mít služební pes přístup k pitné vodě podle potřeby. V létě se voda vyměňuje nejméně 3x denně, v zimě se použije vlažná voda, která se po napojení služebního psa při možnosti zamrznutí vylévá, a frekvence výměny vody se přiměřeně zvyšuje.

Při fyzicky náročném výcviku, přepravě nebo služebním použití v extrémních klimatických podmínkách musí mít služební pes vodu trvale k dispozici, popř. ji psův služebnímu psovi předkládá v každé vhodné přestávce nebo při kontrole.

4.8.4 Výstroj a výcvikové pomůcky pro služební psy

Používaná kynologická výstroj a pomůcky musejí splňovat požadavky na zajištění bezpečnosti osob i služebních psů, na ochranu zdraví zvířat a jejich pohodu a nesmějí jim způsobovat bolest. Je zakázáno překračovat stanovenou dobu životnosti a používat výstroj nebo pomůcky poškozené nebo opotřebené.

4.8.5 Přeprava služebních psů

Služební psi se přepravují k tomu vybavenými vhodnými pozemními nebo leteckými dopravními prostředky, které zaručují bezpečnost, ochranu zdraví a pohodu zvířat při přepravě. Přípravky pro zklidnění služebního psa při přepravě se mohou podat pouze pod

kontrolou veterinárního lékaře. Základním veterinárním dokladem pro přesun služebního psa na území České republiky je kmenová knížka. Pro neobchodní přesuny mimo území České republiky se vyžaduje pas.

Přemístění služebních psů do zahraničí a zpět se může realizovat pouze v souladu s veterinárním zákonem, souvisejícími právními předpisy a veterinárními podmínkami pro dovoz a vývoz cílového státu. Po návratu ze zahraničních operací se služební psi umísťují do izolace u veterinární základny.

Přeprava veřejnými dopravními prostředky se povoluje v souladu s právním předpisem a s přepravními podmínkami dopravních společností. Veřejnou dopravou se nesmějí přepravovat služební psi nemocní, nevycvičení nebo nezvladatelně agresivní.

Služební pes se vždy přepravuje v doprovodu vlastního psovoda (popř. odborně způsobilé osoby), který za služebního psa odpovídá. O zásadách nakládání, přepravy a vykládání služebního psa z dopravního prostředku se musí psovod před přepravou řádně poučit. Služební pes je vždy na vodítku a s náhubkem tak, aby nemohl poranit další přepravované osoby (zvířata). Psovod ho průběžně kontroluje. Během přepravy je nutno zamezit přehřátí nebo podchlazení služebního psa, zajistit jeho napájení a každé 4 hodiny výběh (umožňuje-li to forma přepravy). Před přepravou a během ní je omezeno krmení. Je zakázáno služebního psa ponechat samotného v nevětraném dopravním prostředku na přímém slunci, není-li přepravní prostor klimatizován.

Při přepravě v přepravních boxech pro služební psy (klec, kontejner) musí tyto boxy splňovat požadavky na bezpečnost, ochranu zdraví a pohodu služebních psů. Služební pes se v boxech přepravuje až na výjimky (zrychlený přesun k zásahu na krátké vzdálenosti) bez výstroje, musí mít zabezpečen přívod čerstvého vzduchu a pravidelné napájení během transportu. Při přepravě musí být přepravní prostředky předepsaným způsobem označeny.

4.8.6 Veterinární péče o služební psy

Za včasné vyžádání veterinární pomoci pro služebního psa odpovídá jeho psovod, v příloze č.12, která vychází z [32] je uveden přehled základů první pomoci poskytované psům. Za odbornou veterinární činnost u služebních psů odpovídá zabezpečující veterinární lékař.

5 Kynologie v zahraničí

V této části bylo čerpáno z internetových stránek [27-30,32] a také z informací obdržných od zahraničních psovodů s různou specializací.

Varianty systému přezkoušení v zahraničí jsou založeny na:

- zkouškách organizovaných státními úřady, tzv. „státní atestační zkouška“ (Nizozemí, Polsko, Dánsko, Norsko),
- vnitřním systému přezkoušení dobrovolných záchrannářských organizací (Německo, Francie, Rakousko, Anglie a USA).

Výkony záchrannářských psů v jednotlivých státech Evropy jsou podle zkušebních řádů podobné, přestože akcent na jejich uplatňování je odlišný. V porovnání s pravidly platnými v USA se Evropa odlišuje dosti významně. V USA nepřezkušují poslušnost služebních psů tak jako u nás. Nic jim neříká například chůze u nohy nebo obraty či překážky. Stačí jim jen reakce na přivolání a setrvání na místě a sednutí.

Dalším rozdílem je především označování nalezené osoby. V USA k označování používají většinou nálezku, kterou při nalezení osoby nebo ostatku pes uchopí a přinese psovodovi. Potom ho dovede na místo nálezu. Také se používá pasivního označení, tím je zalehnutí, usednutí nebo stání u nálezu. [32]

5.1 Německo

Největším německým kynologickým svazem je SV, Verein für deutsche Schäferhunde (oddíl německého ovčáka). Je to největší svaz pro čistokrevné psy na světě, má 80 000 členů. Současně je členem FCI, VDH, atd. Má 2200 místních oddílů (cvičišť), které jsou rozšířené po celém Německu. Členové už zdaleka nemají jen německé ovčáky, na cvičištích se cvičí s různými psy, i míšenci. Cílem je v první řadě chov a výcvik německého ovčáka, ale samozřejmě i jiných plemen.

Skládají se zde zkoušky jako BH, SchH1-3, IPO 1-3, záchrannářské zkoušky, stopařské zkoušky (FH) a pastevecké zkoušky. Dále existují i jiné svazy, které ale ani zdaleka nedosahují této velikosti. Většina se orientuje na určitou rasu (Rottweiler nebo Retrieverclub) a výcvik a zkoušky organizují sami. Dalo by se říct, že každá druhá vesnice má cvičiště, které spadá pod SV (Verein für deutsche Schäferhunde).

5.1.1 Využití psů

U SV se nabízí následující druhy výcviku:

- Welpen-Spielstunden – štěněčí školka pro socializaci štěňat a mladých psů,
- Augsburger Modell – výcvikový model pro kynology začátečníky a majitele jiných ras než německého ovčáka,
- Begleithund-Prüfung – zkouška základní poslušnosti,
- Schutzhunde-Sport – obranářský výcvik, ve kterém se pracuje pouze s kořistnickým pudem, nikoli ne s agresí a útokem,
- Obedience – druh precizní poslušnosti,
- Agility,
- Zuchtschauen und Körungen – výstavy, svody a bonitace,
- Rettungshundebildung – záchranářský výcvik sportovního směru, bez nasazení.

Záchranářský výcvik pro nasazení provádí hlavně Bundesverband Rettungshunde (BRH), Deutsche Roter Kreuz (DRK)- Červený kříž, Johanniter und Malteser. Záchranářské psy vlastní pouze soukromé osoby (policie ani armáda nevlastní žádné záchranářské psy).

Tito psi jsou cvičeni a zkoušeni podle interních pravidel jednotlivých organizací (psovod a pes od BRH jsou zkoušeni jen touto organizací).

Po úspěšném výcviku a odzkoušení následuje alarmování jednotlivých členských oddílů a jejich členů buď policií nebo hasiči. Pak vyjíždějí tito psovodi jako soukromé osoby a účastní se hledání po pohřešované osobě. Výcvik probíhá zpravidla 1-2 týdne.

Každý psovod (majitel) se stará o vlastního psa doma a přijíždí s ním soukromým vozidlem k zásahu.

Jen některé organizace vlastní velká zásahová vozidla, například Červený kříž, a k zásahu přijíždějí společně s jedním vozidlem, ve kterém jsou psi umístěných v boxech.

5.2 USA

5.2.1 Celní správa USA

Celní správa v USA má prestižní postavení v rámci ozbrojených složek a služební kynologie je její nedílnou součástí. Služební psi jsou nasazováni na největších celních přechodech - pozemní komunikace, přístavy, letiště. Bez pomoci služebních psů není práce při tak obrovském zatížení, hlavně na jihu USA na státní hranici s Mexikem, vůbec možná.

Obrovská množství záchytů zbraní, omamných a psychotropních látek, CITES, případně mexických běženců ve směru do USA je připsáno na konto služebních psů. Práce psovodů je velmi úspěšná. Psi jsou proto považováni za nejdůležitější kontrolní prvek. Nelze zastavit pohyb kolony vozidel přejíždějících hraniční celní přechod, a proto jsou fyzické kontroly prováděny pouze po označení vozidla služebním psem.

Mimo hraniční přechod jsou psi nasazováni i na práci v okolí hraničního celního přechodu, na kontrolních stanovištích v terénu, jednalo se především o dohledávání osob v pouštním terénu, případně jejich ostatků (smrt způsobená dehydratací, uštknutí hadem, vyčerpáním při desorientaci v terénu atd.). Služební psi CS USA jsou nasazováni rovněž ve vnitrozemí při kontrolách na dálnicích, pevných vyvýšených stanovištích v terénu a to hlavně pro odhalování narkotik a nelegálně migrujících osob. Proto je při budování zázemí pro služební psi tomuto věnována náležitá péče. Jedná se o velmi moderní, účelně vybavená zařízení, kde se o psy starají vyčlenění stálí pracovníci - ne psovodi. Ti zajišťují veškerý servis, krmení, venčení psů nebo údržbu kotců. Psovodi provádějí 1x týdně pravidelný výcvik pod vedením instruktora.

Závěr

V této práci jsem vycházela z poznatků získaných studiem naší i zahraniční literatury, konzultacemi s psovody z České Republiky i ze zahraničí, kteří se zabývají služební kynologií. Cílem této práce byl popis a zhodnocení záchrannářské a služební kynologie. Na základě předpisů a interních aktů jsem se pokusila podat přehled o organizaci kynologie v jednotlivých složkách IZS.

V první části jsou rozebrány obecné předpoklady pro nasazení psa i psovoda. Kvalifikační požadavky na jejich fyzický, zdravotní, psychický stav a odbornost. Pozornost jsem věnovala i výběru štěněte a jeho testování k výcviku návaznosti vyšší nervové činnosti, jsou zde také popsány výhody různých plemen k určitému druhu pracovní činnosti. Možnostem využití služebního psa je detailněji věnována další kapitola, ve které je rozebráno, jak jsou služební psi rozděleni do kategorií, co musí splňovat v rámci zařazení do určité kategorie a k čemu všemu je pes nasazován.

V další části této práce jsem se zaměřila na pracovní režim služebního psa, na dobu jeho nasazení, odpočinku, na to, v jakých podmínkách je schopen dobrého pracovního nasazení, dále pak na celkovou péči o služebního psa – jaké jsou možnosti ustájení, veterinární péče, krmení, transport atd.

V přílohách jsou popsány obecné zásady výcviku, zkušební řády bezpečnostních složek i občanských sdružení, přehled zásad první pomoci pro psy nebo rozdělení dle vyšší nervové činnosti. Výcvik je ovlivněn typem vnější nervové činnosti a na té závisí i postup výcviku. Pokud se výcvik služebního i záchrannářského psa bude věnovat pouze určité specializaci, tak pes bude dosahovat lepších a spolehlivějších výsledků při práci. V České republice existuje několik výcvikových středisek. Některá jsou zaměřena na klasickou kynologii a některá na speciální služební kynologii, např. pro policejní výcvikové středisko Býchory, které cvičí i psy pro VS a AČR, je prioritou výcvik metody pachové identifikace, ale také se zde cvičí vyhledávání drog, výbušnin, zbraní nebo osob.

Služební i záchrannářští psi jsou nepostradatelní především pro své schopnosti využívání čichu. Díky dobře vycvičeným psům je mnohem jednodušší nalézt pohřešovanou osobu, vyhledat živé osoby v sutinách nebo vypátrat i minimální množství drog. Možností jejich pomoci je spousta.

Seznam zkratek

AČR – Armáda České republiky.

CITES – regulace mezinárodního obchodu s ohroženými druhy zvířat a rostlin.

CS – Celní správa.

ČČK – Český červený kříž.

FCI (Federation Cynologique Internationale – mezinárodní kynologická organizace.

GŘ HZS ČR– Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky.

HZS ČR – Hasičský záchranný sbor České republiky.

IRO – mezinárodní organizace záchranářských psů.

IZS - Integrovaný záchranný systém – koordinovaný postup jeho složek při přípravě na mimořádné události a při provádění záchranných a likvidačních prací.

JPO – Jednotka požární ochrany.

KZJ – kynologická záchranná jednotka.

MPI – metoda pachové identifikace.

MZŘ IRO – Mezinárodní zkušební řád mezinárodní záchranářské organizace

MV – ministerstvo vnitra.

NZŘ – národní zkušební řád.

OPL – omamné a psychotropní látky.

OSKH – oddělení služební kynologie a hypologie.

P ČR – Policie České republiky.

SAR – Search and Rescue (najdi a zachraň), mezinárodní zkratka pro záchranáře.

SBOL – stanice biologické ochrany letišť.

SBS – soukromé bezpečnostní služby.

SDH – Sbor dobrovolných hasičů.

SH ČMS – Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska.

SIAŘ GŘ HZS ČR – Sbírka interních aktů řízení Generálního ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky.

SZBK – svaz záchranných brigád kynologů.

USAR – Urban Search and Rescue, mezinárodní zkratka pro záchranné týmy vyhledávající zasypané a zavalené osoby v troskách budov.

VNČ – Vyšší nervová činnost.

VP – vojenská policie.

VS – Vězeňská služba.

ZP PP – Závazný pokyn policejního prezidenta, interní akt řízení Policie ČR.

ZZS – Záchránná zdravotní služba.

Seznam použité literatury

Monografické publikace:

- [1] COREN, STANLEY: *Intelligence psů*. Praha: Robot, 1997. 286s. ISBN 80-902061-0-7.
- [2] EIS, VILÉM: *Pachové práce služebních psů*. 2.vydání. Praha: Magnet-Press s.p., 1991. 98s. ISBN 80-85434-33-4.
- [3] HARTL, K. *Výchova a výcvik psa*. 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 1979. 236 s.
- [4] HERCÍK, J. *Zjišťování příčin požáru se zaměřením na použití služebního psa k detekci akceleračních látek*. Bakalářská práce. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2004. 35 stran.
- [5] KRANÁTOVÁ, MICHAELA: *Kynologie ve službách ozbrojených sborů v České republice*, /Bakalářská práce/. Praha, PA ČR 2001. 54s.
- [6] MAKEŠ, VLADIMÍR: *Kynologie ve složkách IZS*. Bakalářská práce. Ostrava: VŠB TU Ostrava, 2004. 40s.
- [6] MAKEŠ, VLADIMÍR: *Plošné vyhledávání osob KPT*. Diplomová práce. Ostrava: VŠB TU Ostrava, 2007. 68s.
- [7] MIKULICA, VLADIMÍR: *Poznej svého psa*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, publikace č. 3778, 1985. 272s. ISBN 07-115-85 – 04/55.

Právní předpisy, interní akty řízení a zkušební řády:

- [8] HRADIL, T., HOTOVÝ, G., ČERVENKA, M.: *Metodika sutinového vyhledávání s využitím záchranných psů*. Praha: MV-GŘ HZS ČR, 2005. ISBN 80-86640-38-8.
- [9] Metodický pokyn SH ČMS číslo 5, k provádění přípravy odbornosti SH ČMS v oblasti psovodů záchranných psů a podmínek k získání odbornosti SH ČMS psovod záchranného psa I., II. a III. stupně, Praha: SH-ČMS. 2003.
- [10] Mezinárodní zkušební řád pro záchranné psy (IRO). SZBK. 2006.
- [11] Pokyn generálního ředitele Hasičského záchranného sboru ČR a náměstka ministra vnitra, kterým se stanoví kvalifikační požadavky na psovoda se psem předurčeného k nasazení v rámci záchranných prací, SIAŘ GŘ HZS ČR Pokyn č.48/2003 ze dne 31.10.2003.
- [12] Pokyn generálního ředitele Hasičského záchranného sboru ČR, kterým se stanoví podmínky pro zřízení služební kynologie u Hasičského záchranného sboru České republiky Pokyn č.1/2006 ze dne 7.9.2006.
- [13] Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.
- [14] Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách.
- [15] Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému.

- [16] Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky.
- [17] Zákon č. 553/1991 Sb., o Obecní policii.
- [18] Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě.
- [19] Zákon č. 13/1993 Sb., Celní zákon.
- [20] Zákon č. 185/2004 Sb., o Celní správě.
- [21] Závazný pokyn policejního prezidenta, kterým se vydávají pravidla služební kynologie, SIAŘ PP ČR ZP č.10/2003.
- [22] Závazný pokyn policejního prezidenta, kterým se vydává „Zkušební řád pro přezkušování služebních psů v PČR“, SIAŘ PP ČR ZP č.13/1996.
- [23] Zkušební řád Svazu záchranných brigád kynologů České republiky. SZBK. 2006.

Internetové zdroje:

- [24] <http://www.cz-pes.cz/literatura-ucebnice-index.php>
- [25] http://www.mvcr.cz/hasici/izs/ojpo/kynologie/index_hasici.html
- [26] <http://www.zachranari.cz/index.html?str=index>
- [27] <http://www.nsarda.org.uk/>
- [28] <http://www.iro-dogs.org/index.php?mID=61#>
- [29] <http://www.worldwidecanine.com/>
- [30] <http://www.carda.org/>
- [31] <http://www.usar.cz/webmagazine/home.asp?idk=1>
- [32] <http://www.k9forensic.org/>
- [33] <http://www.mvcr.cz/policie/prezentace/hipolog.html>
- [34] http://www.mvcr.cz/hasici/izs/ojpo/kynologie/drzitele_hasici.html
- [35] http://www.mvcr.cz/hasici/izs/dokumentace/add2/index_hasici.html
- [36] http://www.hscr.cz/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=10&Itemid=9

Seznam obrázků, grafů a tabulek

Obrázek č.1 - Reakce štěněte na projev dominance

Obrázek č.2 - Reakce na omezení pohybu

Obrázek č.3 - Testování štěněte

Obrázek č.4 - Výcvik ve sněhu

Obrázek č.5 - Drogový pes - letiště

Obrázek č.6 - Drogový pes - sklad textilu

Obrázek č.7 - Hledání na požářišti

Obrázek č.8 - Hledání v sutinách (http://pozary.cz/clanek.asp?id_clanku=7338)

Obrázek č.9 - Hledání v objektu (http://pozary.cz/clanek.asp?id_clanku=5084)

graf č.1 - složky IZS (http://www.mvcr.cz/hasici/faq/izs_hasici.html#slozky)

tabulka č.1 - Přehled využití psů u jednotlivých bezpečnostních a záchranářských složek

Seznam příloh

Příloha č.1 - **Způsob testování štěněte podle Campbellova testu**

Příloha č.2 - **Kvalifikační požadavky podle pokynu GŘ HZS ČR č.48/2003**

Příloha č.3 - **Typy psů z hlediska vyšší nervové činnosti**

Příloha č.4 - **Struktura odřadu USAR týmu**

Příloha č.5 - **Přehled využití služebních psů u bezpečnostních složek**

Příloha č.6 - **Obecné zásady výcviku služebního psa**

Příloha č.7 - **Přehled druhů přípravy vojenských kynologických odborností**

Příloha č.8 - **Kategorie psů a kurzy pro psovody a psy u PČR**

Příloha č.9 - **Kynologický atest MV GŘ HZS ČR**

Příloha č.10 - **Národní zkušební řád - výběr**

Příloha č.11 - **Mezinárodní zkušební řád (IRO) - výběr**

Příloha č.12 - **Základy první pomoci psům**

Způsob testování štěněte podle Campbellova testu

Cvičení 1. - Zjištění sociálního zájmu - vybereme místo a do jeho středu štěně opatrně položíme, vzdálíme se na vzdálenost několika metrů v opačném směru, než v jakém jsme přišli. Poklekneme a snažíme se tichým tleskáním psa přivolat, čekáme, zda k nám štěně přijde. Takto zjistíme sociální vnímání štěněte a můžeme vyvodit, zda se jedná o více či méně důvěřivou povahu nebo do jaké míry je štěně nezávislé.

Cvičení 2. - Zjištění schopností poslušnosti (následování člověka) - stojíme poblíž štěněte, začínáme se normálním krokem vzdalovat. Reakce štěněte ukáže jeho větší nebo menší schopnost doprovodu. Jestliže nás nebude vůbec následovat, tak je velmi nezávislý. Je ovšem nutné se ujistit, že nás štěně vidělo, jak se vzdalujeme.

Cvičení 3. - Zjišťování nucením reakcí na dominaci - poklekneme, položíme štěně opatrně na zem a obracíme jej na záda. V této poloze jej přidržíme 30 vteřin rukou položenou na hrudním koši. Štěně se může divoce bránit, pištět, vztekat se, zmítat se a kousat, nebo se uklidní a lže ruce. Jeho reakce poukazuje na přijímání nebo odmítání naší autority: aktivní reakce – obranná nebo pasivní reakce – zbabělá.

Cvičení 4. - Zjištění reakce sociální dominance - poklekneme po boku ležícího štěněte a 30 vteřin je něžně hladíme od vrcholku hlavy podél šíje a zad. Případně jej přidržíme, aby v této pozici zůstalo. Chování štěněte na mazlení poukazuje na jeho akceptaci (nebo ne) naší dominance. Silně dominantní jedinec se bude chtít bránit, kouše, vrčí nebo na nás skáče. Nezávislý pes, samostatný, bude spokojen s tím, že se od nás oprostil.

Cvičení 5. - Zjištění zvednutím reakcí na dominaci - oběma rukama spletenýma pod hrudní kosti opatrně zvedneme štěně tak, aby se nedotýkalo země. V této poloze jej držíme po dobu 30-ti vteřin. Pozorujeme jeho akceptování (nebo ne) vzniklé situace.

Kvalifikační požadavky podle pokynu GŘ HZS ČR č.48/2003

Kvalifikační požadavky na záchranného psovoda se psem předurčeného k nasazení v rámci záchranných prací jsou vydávány za účelem garance odborné, fyzické a zdravotní připravenosti psovoda se psem, které lze na základě dohod o spolupráci v rámci integrovaného záchranného systému využít k zásahu při sutinovém vyhledávání osob ve zřízených budovách, k plošnému vyhledávání při pátrání po pohřešovaných osobách a k zapojování do mezinárodních záchranných operací.

Kvalifikační požadavky na psovoda

Psovod musí splňovat základní kvalifikační požadavky, kterými jsou:

- dosažení 18 let,
- odborná způsobilost,
- fyzická způsobilost,
- zdravotní způsobilost.

Odborná a fyzická způsobilost psovoda se prokazuje absolvováním praktických zkoušek a teoretických zkoušek formou ústního přezkoušení nebo písemného testu.

Zdravotní způsobilost psovoda se posuzuje zdravotní prohlídkou psovoda, kterou na základě žádosti psovoda provádí praktický lékař, u něhož je psovod registrován, a to v rozsahu vstupních zdravotních prohlídek členů jednotek SDH obcí, zařazených ve IV.kategorii pro posouzení zdravotní způsobilosti.

Kvalifikační požadavky na psa

Pes musí splňovat základní kvalifikační požadavky, kterými jsou:

- minimální věk 12 měsíců,
- konstituce a správný typ vyšší nervové činnosti odpovídající požadavkům pro nasazení při zásahu,
- odborná příprava a požadovaný stupeň vycvičenosti,
- fyzická způsobilost s požadovanou vytrvalostí,
- veterinární požadavky.

Kromě veterinárních požadavků jsou tyto kvalifikační požadavky posuzovány zkušební komisí.

Veterinární požadavky na psa :

- tetované číslo zápisu podle plemene nebo implantovaný čip,
- absolvované očkování proto vzteklině, psince, parvoviróze, hepatitidě, lagyngitidě, leptospirózám a borelióze minimálně 3 týdny před atestační zkouškou a pravidelně každý rok,
- zdravotní posudek veterinárního lékaře s ohledem na vyšší stupeň zátěže,
- dvakrát ročně odčervení.

Veterinární požadavky ověřuje veterinární lékař, jejich splnění osvědčuje vydáním potvrzení o veterinární prohlídce psa s vyjádřením dobrého zdravotního stavu psa se schopností absolvování vyšší zátěže.

Typy psů z hlediska vyšší nervové činnosti

Podrobněji je tato problematika řešena na stránkách: <http://www.cz-pes.cz/literatura-ucebnice-tvnc.php>.

Budeme-li určitý čas pozorně sledovat skupinu psů, zjistíme v jejich chování rozdílné vlastnosti. Slavný sovětský fyziolog I. P. Pavlov mimo obecných zákonitostí činnosti kůry mozku, objevil a propracoval i otázku rozdílnosti v nervové činnosti, spojenou s individualitou zvířete. Svými pokusy potvrdil, že příčinou rozdílného chování v případě několika psů jsou vlastnosti základních nervových procesů vzruchu a útlumu, tedy hlavních a nejzákladnějších nervových procesů.

Typem vyšší nervové činnosti psa tedy rozumíme, souhrn nejdůležitějších a nejstálějších vlastností vzruchu a útlumu, charakteristických pro vyšší nervovou činnost určitého psa.

Studiem velkého počtu psů metodou podmíněných reflexů a pečlivým pozorováním umožnilo I. P. Pavlovovi zjistit tři vlastnosti nervových procesů vzruchu a útlumu, které tak určují typ vyšší nervové činnosti psa.

Těmito vlastnostmi jsou:

- **síla** vzruchu a útlumu, **vyrovnanost** vzruchu a útlumu, **pohyblivost** vzruchu a útlumu.

Každý pes má jen sobě typické a vlastní kombinace síly, vyrovnanosti a pohyblivosti nervových procesů vzruchu a útlumu, které tak ve svém souhrnu určují typ psa z hlediska vyšší nervové činnosti. Správně a dobře kvalifikovat typ psa z hlediska vyšší nervové činnosti však znamená důkladné a dlouhodobé zkoumání a pozorování činnosti psa. Proto je správné tímto pozorováním a zkoumáním se zabývat již od mládí psa. Znalost typu psa z hlediska vyšší nervové činnosti nám dává možnost správné volby metod výcviku psa, při vytváření podmíněných reflexů používat nejvhodnějších a tím nejúčinnější sílu podnětů a ověřit jakého pracovního zatížení si může u psa dovolit apod. V souhrnu řečeno, podle typu psa musíme přizpůsobit celý výcvik psa.

Rozdělení typů psů z hlediska vyšší nervové činnosti

I. P. Pavlov dělí typy vyšší nervové činnosti podle síly nervových procesů vzruchu a útlumu na:

- slabý typ – melancholik
- silný typ:
 - nevyrovnaný – cholerik
 - vyrovnaný:
 - živý – sangvinik
 - klidný – flegmatik

Slabý typ, nazývaný melancholik, tvoří jeden typ. Zástupci tohoto typu mají oba nervové procesy (vzruch i útlum) slabé. Proto u tohoto typu psů musíme vyloučit příliš silné podněty, které snadno vedou k vzniku ochranného útlumu, případně i k vážným nervovým poruchám. U psů slabého typu můžeme pozorovat nespokojenost, stále se rozhlízející a nesnášejí velké pracovní zatížení. Silnější a náhlé podněty u nich vyvolávají pasivní obrannou reakci, která je podstatou bázlivosti. Tato reakce se projevuje tím, že se pes chvěje, močí a nebo má snahu utéci apod. V rušivých podmínkách se u těchto psů velmi těžko vytváří podmíněné reflexy. Jejich pozornost a soustředěnost je odváděna i slabšími vedlejšími podněty. Tento typ psa se pro výcvik a tudíž ani pro výkon služby nehodí.

Silný nevyrovnaný typ se nazývá cholerik. U tohoto typu se projevuje a převažuje proces vzrušivosti ve vztahu k procesu útlumu. Z těchto důvodů se u těchto psů obtížněji budují a upevňují podmíněné útlumy (především zpožďovací a diferenciatní útlum), což činí jeho výcvik náročnějším. Chování psa tohoto typu je charakterizováno krátkými neopodstatněnými výbuchy vzrušivosti, které někdy vedou až k agresivnímu jednání psa. I přes některé uváděné nepříznivé okolnosti je to pes, který za správného vedení výcviku jde připravit ve velmi dobrého služebního psa pro praktický výkon služby.

Silný - vyrovnaný - živý typ se nazývá sangvinik. U tohoto typu psa se podmíněná reflexní činnost buduje velice rychle po několika pokusech, pes cviky provádí rychle, dokonale a s patřičnou živostí i zájmem. Jeho nervová soustava, především nervové procesy vzruch a útlum snesou silné zatížení, jsou vůči sobě z hlediska síly vyrovnané a dosti rychle se pohybují. Tím se pes tohoto typu dokáže dokonale přizpůsobovat silným podnětům, náhlým a rychlým změnám. Obvykle ani nejobtížnější výcvikové zatížení nemusí vyvolat funkční poškození nervové soustavy psa. Jde o typ psa, který je pro výcvik a praktickou službu typem nejvhodnějším.

Silný vyrovnaný - klidný typ je nazýván flegmatikem. U tohoto typu psa se podmíněné reflexy vypracovávají poněkud pomaleji než u typu sangvinika. Příčinou je, že se obtížněji střídá nervový proces vzruchu s procesem útlumu nebo obráceně. To má za následek, že se reakce na daný podmíněný podnět poněkud zpožďuje (oproti sangvinikovi, který na podmíněný podnět reaguje rychleji, bezprostředně). I přesto jde o psa, který je pro výcvik a praktickou službu dobře upotřebitelný.

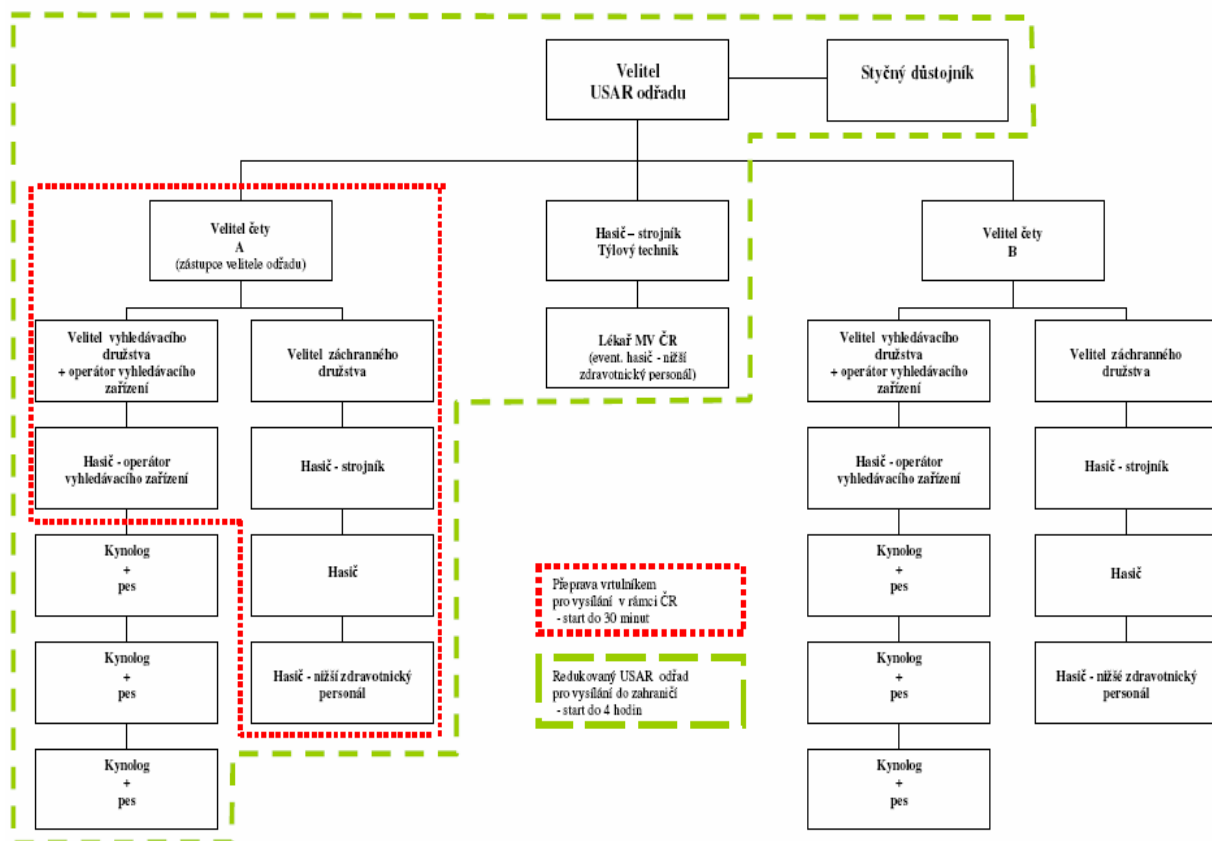
Toto rozdělení typu psů z hlediska vyšší nervové činnosti je nutné chápat jako schematické, které pochopitelně nenahrazuje ohromné množství variací a přechodů mezi jednotlivými skupinami, které však přesto nakonec zapadají do těchto čtyř základních skupin.

Psovod, který věnoval náležitou a správnou pozornost zkoumání typu svého psa, má předpoklady na základě výsledků pozorování volit správnou taktiku a techniku výcviku svého psa. Jde o určité objektivní zákonitosti nervové soustavy, které musíme poznat a dokázat je uplatňovat při výcviku psa. Správné pochopení a používání základů o teorii vyšší nervové činnosti psa při jeho výcviku dává předpoklady pro správný výcvik psa. Psovod, který ovládá tuto teorii a umí jí také správně při výcviku psa používat, se vyvaruje chyb a tím tomu, aby psa pokazil.

Je velice důležité si pamatovat, že při: výcviku psa, tedy při budování návyků - podmíněné reflexní činnosti, psovod působí na kůru mozku, na nervovou soustavu. vůbec jako na "nejuniverzálnější mechanismus". Tento "mechanismus" má však svou určitou hranici schopností a možností. Čím více a lépe tyto schopnosti a možnosti vyšší nervové činnosti psa psovod pozná, tím lépe a kvalitněji dokáže postupovat ve výcviku služebního psa.

Struktura odřadu USAR týmu

Vyhledávací a záchraný odřad (USAR odřad - z anglického Urban Search and Rescue)
- základní a redukovaná struktura -

Přehled využití služebních psů u bezpečnostních složek

- **hlídkoví:**

- preventivní činnost na úseku ochrany veřejného pořádku,
- zákroky proti narušitelům veřejného pořádku,
- prohlídka a průzkum terénu, objektů a avizace,
- střežení a eskorty osob,
- zajištění bezpečnosti a veřejného pořádku v dopravních prostředcích,
- plnění speciálních úkolů v případech zajišťování veřejného pořádku a bezpečnosti zejména při jeho hromadném narušení,
- pronásledování a případné zadržení prchající osoby, která se dopustila protiprávního jednání,
- pronásledování a případné zadržení pachatele z místa činu po čerstvé stopě, vyhledání a vypracování pachové stopy, případně vyhledání předmětů souvisejících s trestnou činností,
- ochrana státních hranic,
- pátrací akce,
- využití u zásahových jednotek,
- vyhledání vystřelených nábojnic, pokud k tomu byli vycvičeni.

- **strážní:**

- střežení objektů, případně prostorů,
- avizace na přicházející nebo ukrytou osobu,
- eskorty osob.

- **pátrací:**

- vyhledání a sledování pachové stopy,
- širší obhledání místa činu za účelem vyhledání a zajištění důkazních materiálů souvisejících s trestnou činností,
- vyhledání vystřelených nábojnic a nalezení předmětů majících vztah k trestné činnosti nebo k pachateli,
- pátrání po hledaných a pohřešovaných osobách, případně ukrytých osobách v objektech, terénu a v dopravních prostředcích,
- pronásledování a případné zadržení prchající osoby, která se dopustila protiprávního jednání,
- pronásledování a případné zadržení pachatele z místa činu po čerstvé stopě, vyhledání a vypracování pachové stopy, případně vyhledání předmětů souvisejících s trestnou činností,
- označení pachatele z předmětu nebo ze stopy, pokud k tomu byl pes vycvičen,
- ztotožnění pachů dvou předmětů téhož majitele, pokud je k tomu pes vycvičen,
- pátrací akce,
- ochrana státních hranic,
- prohlídka a průzkum terénu, objektů a avizace

- **specialisti:**

- metoda pachové identifikace,
- vyhledávání drog (omamných a psychotropních látek a jejich prekursorů),
- vyhledávání výbušnin a nástražných výbušných systémů,
- vyhledávání palných zbraní a jejich komponentů,
- vyhledávání živých osob,
- vyhledávání neživých osob, jejich částí nebo ostatků, případně jejich místa původního uložení,
- vyhledávání osob v dopravních prostředcích,
- využití u zásahových jednotek,
- detekce hořlavých kapalin na místech požáru nebo požářišti,
- vyhledávání jiných zájmových komodit a další speciální činnosti vyplývající z potřeb výkonu služby

Obecné zásady výcviku služebního psa

Výcvik psa není v podstatě nic jiného než budování podmíněných reflexů. Při tomto podmiňování se pracuje se třemi základními typy podnětů:

- neutrální podnět – nemá pro psa žádný biologický význam,
- nepodmíněný podnět – podnět, který vyvolává u psa určitou vrozenou reakci nebo jednání (potrava, kořist, násilí od nadřazeného jedince apod.),
- podmíněný podnět – jedná se o neutrální podnět, na který se vytvoří podmíněná reakce (určitý druh pachu, signály, povely apod.).

Pes bude dobře a spolehlivě pracovat, podaří-li se u něho vybudovat dobré základy. Pro všechny části výcviku psa platí tyto obecné zásady, kterými by se měl řídit každý cvičitel psů:

- Každý cvik rozfázovat do dílčích částí, které jsou postupně spojovány v celek,
- Při řetězení činností vždy postupovat od nové činnosti ke známé,
- K další fázi cviku přikročit až po zvládnutí předchozí,
- K předchozím fázím výcviku je nutné se vracet podle podmínky opakování pro dlouhodobé zpevnění podmíněného reflexu,
- Při řešení problému ve výcviku je nutné se nejdříve vrátit minimálně o jeden krok zpět, do té fáze, kde pes pracuje bezchybně a teprve potom lze pomaleji ve výcviku pokračovat,
- Každý blok cvičení musí skončit pro psa úspěchem - tedy příjemnými pocity, které zaručí další chuť do další práce,
- Každé cvičení musí mít takovou náročnost a délku, aby pes dokázal po celou jeho dobu aktivně a s chutí pracovat,
- Je nutné u psa zvyšovat a udržovat chuť do práce, zařazováním krátkých a lehčích motivačních cvičení. Rozvíjení a udržení motivace psa je důležité pro celý výcvik i pozdější práci,
- Obtížnost každé části se zvyšuje postupně tak, aby pes dokázal chápat spojitost s předchozím cvičením a byl schopen daný problém vyřešit,

- Ztěžuje-li se některá z podmínek, ostatní se naopak zjednodušují (například když je zvyšována obtížnost prostředí, zjednodušuje se obtížnost úkrytu osoby a délka vyhledání),
- Psovod musí být důsledný, trpělivý, vytrvalý a od psa vyžadovat přesnost provedení cviku odpovídající příslušné fázi výcviku,
- Psovod na psa zbytečně nemluví, mluví jen tehdy, když pes potřebuje povzbudit nebo usměrnit při práci
- Výcvik by měl probíhat v dobře fungující skupině, kde je podporována zdravá kritika a pomoc při řešení problémů,
- Je lepší trénovat několik minut každý den než občas několik hodin najednou,
- Ve výcviku je třeba postupovat vždy promyšleně a zbytečně nespíchat.

Přehled druhů přípravy vojenských kynologických odborností

- Základní odborná a speciální příprava vojenských psovodů,
- Odborná a speciální příprava vojenského psovoda a hlídkového všestranného psa,
- Kondiční příprava vojenského psovoda a strážního a hlídkového psa,
- Příprava vojenského psovoda s nově přiděleným psem kategorie S nebo HO,
- Základní výcvik psa speciální kategorie v poslušnosti a ovladatelnosti,
- Odborná a speciální příprava vojenského psovoda a psa na vyhledávání zbraní,
- Odborná a speciální příprava vojenského psovoda a psa na vyhledávání OPL,
- Odborná a speciální příprava vojenského psovoda a psa na vyhledávání výbušin,
- Kondiční příprava vojenských psovodů a psů na vyhledávání zbraní,
- Kondiční příprava vojenských psovodů a psů na vyhledávání výbušin,
- Kondiční příprava vojenských psovodů a psů na vyhledávání OPL,
- Příprava vojenských psovodů a psů na působení v zahraniční operaci,
- Profesní příprava velitelů družstev psovodů a specialistů pro vojenskou kynologii,
- Odborná příprava osob, vykonávajících povinnosti specialisty pro vojenskou kynologii z pověření,
- Odborná příprava figurantů,
- Nástupní příprava psovodů – občanských zaměstnanců,
- Kondiční příprava vojenského psovoda a strážního a hlídkového psa u útvaru,
- Kondiční příprava vojenského psovoda a psa speciální kategorie u útvaru,
- Poskytování první pomoci služebním psům.

Kategorie psů a kurzy pro psovody a psy u PČR

Kategorie psů:

- rozpracovaní psi – ve stáří 12-15 měsíců, připravování k absolvování základního kurzu a následnému zařazení do vyšší kategorie,
- hlídkoví psi – vycvičení k vyhledávání osob na základě jejich pachového mraku, k propátrávání určených prostorů za účelem ukrytých osob, k obraně policejní hlídky apod.,
- pátrací psi – vycvičení k vypracovávání stop (ve frekvenci), k rozlišování předmětů a označování osob,
- specialisté – psi vycvičení ke speciálním pachovým pracím,
- strážní psi – psi vycvičení k samostatnému střežení stanovišť na pevném nebo pohyblivém úvazu, ke střežení na volno v ohrazeném prostoru a vyštěkání přibližující se osoby (skupiny osob).

Kurzy:

- základní kurz **ZK** (10 týdnů),
- kurz pro figuranty **KF** (2 týdny),
- kurz pro mladé psy **KMP** (4 týdny),
- kurz pro psy připravované ke splnění podmínek chovnosti **KPCH** (3 týdny).

pro hlídkové psy:

- kondiční kurz pro hlídkové psy **KKHP** (4 týdny),
- doškolovací kurz pro hlídkové psy **DKHP** (6 týdnů).

pro pátrací psy:

- kondiční kurz pro pátrací psy **KKPP** (4 týdny),
- speciální kurz pro pátrací psy **SKPP** (20 týdnů),
- doškolovací kurz pro pátrací psy **DKPP** (8 týdnů).

pro psy specialisty:

- speciální kurz k vyhledávání osob v dopravních prostředcích **SKVO** (8 týdnů),
- základní kurz k vyhledávání osob **ZKSPO** (6 týdnů),
- základní kurz k vyhledávání osob metodou pachové identifikace **ZKSPI** (10 týdnů),
- doškolovací kurz k vyhledávání osob metodou pachové identifikace **DKSPI** (8 týdnů),
- základní kurz k vyhledávání drog **ZKSPD** (8 týdnů),
- doškolovací kurz k vyhledávání drog **DKSPD** (6 týdnů),
- základní kurz pro k vyhledávání zbraní **ZKSPZ** (8 týdnů),
- doškolovací kurz k vyhledávání zbraní **DKSPZ** (6 týdnů),
- základní kurz k vyhledávání výbušnin **ZKSPV** (8 týdnů),
- doškolovací kurz k vyhledávání výbušnin **DKSPV** (6 týdnů),
- základní kurz k vyhledávání mrtvol **ZKSPM** (8 týdnů),
- doškolovací kurz k vyhledávání mrtvol **DKSPM** (6 týdnů).

Pro jednotlivé typy kurzů jsou zpracovány tématické plány. Tématický plán stanoví délku kurzu, náplň, osnovu a rozsah výuky a výcviku a tématický úkol (co musí psůvod a co musí umět pes na konci kurzu).

Kynologický atest MV GR HZS ČR

MV-generální ředitelství HZS ČR vydává kynologický atest se dvěma specializacemi:

- specializace S (sutiny) - umožňuje držiteli kynologického atestu nasazení při sutinovém vyhledávání ve zříčených budovách k provádění záchranných prací v rámci IZS,
- specializace P (plošné) - umožňuje držiteli kynologického atestu nasazení k plošnému vyhledávání při pátrání po pohřešovaných osobách v rámci IZS.

ZPŮSOB PROVEDENÍ A PODROBNOSTI K JEDNOTLIVÝM DRUHŮM ATESTAČNÍCH ZKOUŠEK

Definice pojmů a upřesnění zkušebních podmínek:

Pro účely tohoto pokynu jsou definovány a dále použity následující pojmy:

- **terén** - místo, kde se provádí atestační zkoušky (vymezená plocha, objekt, či budova), musí co nejvíce imitovat praktické nasazení psovoda se psem, všichni účastníci atestačních zkoušek nemusí být posuzováni ve stejném prostoru,
- **úkryt** - místo, kde se v terénu ukryje hledaný subjekt, na místě se nesmí provádět změny, které by napomáhaly při vyhledání jako jsou přidružené pachy, optické změny, úkryty se v průběhu atestačních zkoušek mohou měnit,
- **hledaný subjekt** - figurant, který simuluje hledanou osobu v bezvědomí, nereagující na vnější podněty; figurant dbá po celou dobu atestačních zkoušek pokynů zkušební komise,
- **examinátor** - člen zkušební komise, který je pověřen předsedou zkušební komise k posuzování speciálních cviků.

Obsah atestačních zkoušek:

A. NÁROKY KLADENÉ NA PRÁCI PSA

Chování a připravenost psa je posuzována po celou dobu konání atestačních zkoušek. Pokud pes projeví chování, které by mohlo nasvědčovat, že se jedná o psa se špatným typem vyšší nervové činnosti, špatnou ovladatelností a připraveností, může být z atestační zkoušky vyloučen .

1. Ovladatelnost psa

Ovladatelnost psa je souhrn několika základních důležitých cviků, které musí pes zvládat u atestačních zkoušek:

- přivolání psa k psovodovi,
- ovladatelnost psa u nohy psovoda,
- odložení psa na místě,
- vysílání psa vpřed do určených směrů,
- překonávání různorodých překážek (skokem, šplhem, do výšky a do dálky, překonávání lávek, žebříků apod.).

2. Speciální cviky

Speciální cviky jsou zaměřeny na dva nejdůležitější úkoly při atestačních zkouškách:

- vyhledání a označení hledaného subjektu,
- prověření prostoru či terénu, zda se zde nenachází hledaný subjekt.

Pes musí v co nejkratším čase systematicky a důsledně propátrat daný úsek a označit místa, na kterých se nachází hledaný subjekt. Přesnost místa označení je posuzována s přihlédnutím na okolnosti v průběhu nasazení (vliv povětrnostních podmínek, skladba terénu a ostatní vlivy, které mohou ovlivnit práci psa). Označené místo musí být co nejblíže k hledanému subjektu. Psovod musí místo nálezů co nejvíce konkretizovat podle chování psa. Přesné označení místa nálezů je hlavním úkolem psovoda a zásadní skutečností, která při zásahu přímo ovlivňuje průběh následujících záchranných prací.

3. Posuzování fyzické způsobilosti psovoda a psa

V průběhu atestační zkoušky se provádí prověrka fyzické způsobilosti psovoda a psa formou:

- přesunu na místo provádění speciálních cviků spojeného s překonáváním praktických překážek,
- prověření reakcí psa, kdy psovod se psem absoljuje vyhledání určeného subjektu mimo část posuzování speciálních cviků.

B. NÁROKY KLADENÉ NA PRÁCI PSOVODA

Odborná způsobilost psovoda je posuzována v průběhu plnění speciálních cviků nebo formou přezkoušení základních znalostí a dovedností k nasazení.

C. ZKOUŠKA PRAKTICKÉHO POUŽITÍ PSŮ PRO SUTINOVÉ VYHLEDÁVÁNÍ (specializace S)

Hledaný subjekt

Postižená osoba - figurant.

Počet subjektů

Maximální počet subjektů jsou 4.

Úkryt

Pod úrovní, nad úrovní nebo v úrovni terénu, volně nebo skrytě.

Terén

Budovy s minimálně třetinovým podílem sutin rozdělené do několika úseků:

- I. úsek o rozloze prohledávaných podlahových ploch maximálně 1000 m²,
- II. úsek o rozloze prohledávaných podlahových ploch maximálně 1000 m².

Nasazení ke speciálním cvikům:

1. cvičení se skládá z propátrání dvou úseků (I. úsek + II. úsek); psovod může požádat o jednu pětiminutovou přestávku, která se nezapočítává do časového limitu (časový limit se prodlužuje),
2. cvičení se skládá z propátrání jednoho úseku (I. úsek).

Přestávka mezi prvním a druhým cvičením je v rozsahu minimálně jedné hodiny, cvičení se provádějí v jakoukoli denní či noční dobu a roční období.

Časový limit

Časový limit jednoho cvičení je maximálně 40 minut, zkušební komise může podle rozlohy a členitosti terénu určit zkrácený nebo prodloužený časový limit.

Hlášení

Na začátku každého cvičení podává psovod examinátorovi hlášení, při němž si vyžádá potřebné informace k zahájení nasazení psa a oznámí, jakým způsobem pes označuje nález hledaného subjektu.

Examinátor

Examinátor může v průběhu jednotlivých cvičení podle svého uvážení ovlivňovat postup psovoda.

Hodnocení

Při atestační zkoušce se hodnotí:

- ssouhra psovoda se psem,
- rychlost, systematičnost, vytrvalost a ovladatelnost psa,
- způsob a přesvědčivost označení nalezených subjektů,
- pohyb a postup psovoda a psa v terénu,
- pro splnění zkoušky je nutno nalézt všechny hledané subjekty,
- ddojde-li k opakovanému falešnému označení, je zkouška nesplněna.

D. ZKOUŠKA PRAKTICKÉHO POUŽITÍ PSŮ PRO PLOŠNÉ VYHLEDÁVÁNÍ
(specializace P)

Hledaný subjekt

Postižená osoba - figurant nebo skupina figurantů.

Počet subjektů

Maximální počet subjektů jsou 4.

Úkryt

Pod úrovní, nad úrovní, v úrovni terénu, volně či skrytě, s možností vyhledávání v objektu.

Terén

- I. úsek - maximální rozloha 50 000 m²,
- II. úsek - maximální rozloha 50 000 m².

Nasazení k speciálním cvikům

1. cvičení se skládá z propátrání dvou úseků; nasazení jsou dva psovodi se psy společně, každý z nich propátrává svěřený úsek, psovod může požádat o jednu pětiminutovou přestávku, která se nezapočítává do časového limitu (časový limit se prodlužuje),

2. cvičení se skládá z propátrání jednoho úseku.

Přestávka mezi prvním a druhým cvičením je v rozsahu minimálně jedné hodiny, cvičení se provádějí v jakoukoli denní či noční dobu a roční období.

Časový limit

Časový limit jednoho cvičení je maximálně 40 minut, zkušební komise může podle rozlohy a členitosti terénu určit zkrácený nebo prodloužený časový limit.

Hlášení

Na začátku každého cvičení podává psovod examinatorovi hlášení, při němž si vyžádá potřebné informace k zahájení nasazení psa a oznámí, jakým způsobem pes označuje nález hledaného subjektu.

Examinátor

Examinátor může v průběhu jednotlivých cvičení podle svého uvážení ovlivňovat postup psovoda.

Hodnocení

Při atestační zkoušce se hodnotí:

- souhra psovoda se psem,
- rychlost, systematickost, vytrvalost a ovladatelnost psa,
- způsob a přesvědčivost označení nalezených subjektů,
- pohyb a postup psovoda a psa v terénu,
- pro splnění zkoušky je nutno nalézt všechny hledané subjekty,
- dojde-li k opakovanému falešnému označení, je zkouška nesplněna.

Národní zkušební řád - výběr

Národní zkušební řád záchranářů České republiky obnáší sestavu zkoušek, zahrnující všechny směry záchranné činnosti za pomoci psů. Kromě základních prací v sutinách pobořených domů se jedná o vyhledávací práce v nepřístupných terénech, dále v lavinových polích, práce na vodních plochách a stopařské vyhledávací práce. Zkoušky jsou označeny zkratkou druhu a číslem uvádějícím stupeň této zkoušky:

Zkouška záchranné způsobilosti (ZZZ) - jedná se o prvotní přezkoušení psa, při němž se celkově posuzují jeho schopnosti v závislosti na možném budoucím využití v některém ze směrů záchranné výcviku. Tato zkouška je určena pro čekatele členství ve Svazu záchranných brigád kynologů, proto je nazývána vstupní zkouškou a nastupující psovodi nemusí být ještě členy SZBK.

Zkouška záchranných prací 1.-3. stupeň (ZZP 1,2,3) - nejzákladnější směr výcviku záchranných psů je přezkušován ve třech obtížnostních stupních. Podle požadavků nejvyššího stupně ZZP3 je konáno mistrovství ČR. V prvním stupni řeší pes klasické spodní úkryty zavalených živých osob, ve druhém stupni prokazuje schopnost pracovat i ve ztížených podmínkách, např. při práci v noci. Ve třetím stupni řeší nejen nejobtížnější úkryty osob ve výškách, ale vyhledává již i neživé osoby (vzorky mrtvého pachu).

Zkouška lavinových prací 1.-3. stupeň (ZLP 1,2,3) - obdoba záchranných prací v zimní modifikaci prováděná opět ve třech obtížnostních stupních. Psovod pracuje na lyžích nebo na sněžnicích, takže spolupráce ve dvojici se psem je zde poněkud obtížnější. Jednotlivé stupně zkoušek jsou opět rozlišeny nejen co do předkládaných úkolů (vyhledávání malých předmětů, velkých předmětů, živých či mrtvých osob), ale především jsou rozlišeny náročností terénu. Třetí stupeň probíhá jako přebor lavinových prací v rámci Českého poháru.

Zkouška vodních prací 1.-3. stupeň (ZVP 1,2,3) - dosud nejmladší výcvikový směr záchranných prací se podle způsobu prováděné činnosti od předcházejících výrazně odlišuje. Při vyhledávání utonulých osob leží pes vedle psovoda na přídi člunu a čicháním po vodní hladině lokalizuje přítomnost utonulé osoby pod hladinou zaštekáním v místě nejsilnějšího pachu. Třetí stupeň probíhá jako přebor vodních prací v rámci Českého poháru.

Zkouška terénního vyhledávání 1.-2. stupeň (ZTV 1,2) - zkouška terénního vyhledávání prověřuje ve dvou stupních připravenost psa pro vyhledávání osob ve velmi obtížně přístupných přírodních terénech, kde je vyhledání pohřešovaných osob bez použití psů naprosto nemyslitelné.

Zkouška záchranného stopování 1.-2. stupeň (ZZS 1,2) - tato zkouška opět ve dvou stupních prověřuje schopnost psa najít pohřešovanou osobu naprosto odlišným způsobem než v předešlých zkouškách. Jedná se o nalezení osoby po sledování trasy jejího postupu terénem. Osobu vyhledává na základě jejího pachu uloženého do paměti po tzv. nasumování z předmětu hledané osoby. Než se však pes dostane po stopě k osobě, ležící na konci, musí řešit celou řadu obtížnostních prvků (zlomení stopy v pravých či ostrých úhlech apod.).

Speciální zkoušky Cadaver (ZZP, ZLP, ZVP, ZTV) - ve speciálních zkouškách (C) všech čtyř záchranných výcvikových směrů je pes přezkušován z vyhledávání a označování nálezů již neživých osob. Zkoušky se od sebe liší prostředím a prověřují práci ve dne i v noci. Jsou určeny především pro praktické využití psů a neobsahují již disciplíny poslušnosti.

Zkouška pohotovostní jednotky (ZPJ) - zkouška ZPJ je postavena svými podmínkami jako vrchol záchranného výcviku a svým uspořádáním musí v maximální míře imitovat skutečné praktické nasazení prováděné ve dvou různých terénech. Úspěšné splnění této zkoušky zařazuje psovoda do pohotovostní jednotky svazu.

Mezinárodní zkušební řád (IRO) - výběr

Mezinárodní zkušební řád záchranářů-kynologů sdružených v organizaci IRO obnáší rovněž sestavu zkoušek, zahrnující všechny směry záchranné činnosti za pomoci psů. Kromě základních prací v sutinách pobořených domů se i zde jedná o vyhledávací práce v nepřístupných terénech, v lavinových polích, na vodních plochách a ve stopování. Kromě speciálních cviků zkoušky obsahují ještě disciplíny poslušnosti a dovednosti. Zkoušky jsou značeny zkratkou druhu a písmeny A, B nebo C uvádějícím stupeň této zkoušky:

RH-E zkouška schopností psa pro záchranné práce - prvotní prověrka mezinárodního zkušebního řádu IPO-R prověřující schopnosti psa jako budoucího záchranáře ve třech variantních směrech: stopařském, sutinovém a plošném. V České republice je RHE kteréhokoliv zaměření povinná jako vstupní zkouška do uvedeného zkušebního řádu a je otevřena pro nejširší veřejnost.

RH-T A, B zkouška prací v sutinách stupeň A-B - zkouška základních sutinových prací odlišující práci psa ve dvou velmi výrazně rozdílných úrovních. Stupeň A je všeobecně považován za začátečnický, stupeň B pak za mistrovský. Stupně se liší především počtem hledaných osob a dále rozlohou terénu.

RH-FL A, B zkouška prací na ploše stupeň A-B - zkouška rovněž dvoustupňové úrovně prověřuje psa v prohledávání těžce přístupných přírodních terénů. Liší se opět nejen počty hledaných osob, ale zejména rozlohou prohledávaných terénů.

RH-F A, B zkouška stopařských prací stupeň A-B - zkouška záchranného stopování, tedy vyhledávání osob po trase, kterou osoby prošly předepsaným způsobem terénem, se opět odehrává ve dvou obtížnostních stupních. Podle stupně jsou stopy rozlišeny stářím, délkou, počtem obtížnostních prvků (lomy, předměty) a pracovním limitem.

RH-L A, B, C zkouška lavinových prací stupeň A-B-C - zkouška třístupňové úrovně prověřuje schopnost a vycvičenost psa v nacházení zavalených osob při prohledávání lavinových terénů. Obsahuje i požadavky na zkušenosti psů se zimními dopravními prostředky. Ve vyšších stupních je prověřována i obratnost psovoda při pohybu na lyžích.

RH-W A, B, C zkouška vodních prací stupeň A-B-C - zkouška opět ve třech stupních prověřuje schopnosti a vycvičenost psa při cvicích ve vodě a při plnění nejrozličnějších požadavků souvisejících s vodní záchrannou činností. Pes musí prokázat zkušenosti s různými plavidly, přirozenou chuť pro pobyt ve vodě a dobrou techniku při vytrvalostním plavání.

Základy první pomoci psům

Následující informace jsou většinou převzaty z internetových stránek paní Evy Čečilové [32]. Je důležité znát svého psa v jeho normální zdravé kondici a umět porovnat a určit symptomy naznačující zdravotní problémy.

NORMÁLNÍ STAV

- kapiláry se po stisknutí naplní do 1 vteřiny (měřeno na dásních těsně nad zubem),
- dásně mají růžovou barvu,
- teplota 38.3°C až 38.8°C (měřena rektálně, 1 až 2 minuty),
- puls v klidu mladý pes 110 - 120 tepů / min, velký dospělý pes 60 - 80 tepů za minutu, malý dospělý pes 80 - 120 tepů za minutu,
- dýchací rytmus mladý pes 20 – 25, dospělý pes 14 – 16 dechů za min.

Puls a dýchací frekvence se bude mírně lišit od psa ke psu, proto je dobré znát normální stav psa.

RÁNY A KRVÁCENÍ

Odřeniny:

- obvykle malé zranění,
- mírné krvácení,
- možnost infekce i při malém poranění.

První pomoc:

- opatrně očistit ránu a odstranit třísky a jiné nečistoty,
- v případě nutnosti ostříhat srst okolo poranění,
- vyčistit ránu vodou a desinfekčním roztokem (jodová tinktura, Septonex, lihový roztok s propolisem apod.).

Závažné rány a krvácení:

- může být životu nebezpečné,
- závažné rány a řezy je často nutné zašít.

První pomoc:

- zastavit krvácení,
- ránu obvázat sterilním obvazem,
- poraněné místo dát do vyvýšené pozice,
- v případě nutnosti dalším obvazem stáhnout končetinu nad zraněním,
- zajistit profesionální ošetření.

ŠOK

Šok je přirozená a automatická reakce těla na zranění nebo situaci, která zapříčiní rapidní pokles krevní cirkulace, a tím zpomalí funkci hlavních orgánů. Vyšší stadium šoku může být životu nebezpečné, jestliže není poskytnuta první pomoc včas. Časté příčiny šoku jsou: velká ztráta krve, popáleniny, trauma z vnitřních úrazů (zlomeniny, pády a prudké nárazy), otrava jedem, hadí uštknutí, rozsáhlé pobodání hmyzem, nedostatek kyslíku, časté zvracení a průjem.

Příznaky:

- velice bledá barva dásní a vnitřku očních víček, kapiláry se naplní za déle než 2 vteřiny,
- suché pysky a dásně, celková dehydrace,
- nadměrné slinění v případě otravy jedem,
- slabý ale rychlý tepenní puls, 150 až 200 tepů za minutu,
- rychlý tep srdce,
- studené končetiny,
- hyperventilace, dech rychlejší než 25 vdechů za minutu,
- zmatenost, omezená orientace, neklid, celková slabost.

Pokročilá fáze šoku:

- celková slabost a vyčerpání až do ztráty vědomí,
- rozšířené zorničky,
- kapiláry se naplní za déle než 4 vteřiny,
- světlé dásně,
- tělesná teplota nižší než 36.5°C, měřena rektálně.

První pomoc:

- TTT (teplo, tišení, tekutiny),
- zajistit dostatek kyslíku,
- zastavit krvácení,
- psa držet v klidu, pokud možno bez pohybu,
- kontrolovat teplotu těla (přikrývka, větrání),
- zajistit co nejdříve profesionální ošetření.

Zraněný pes nebo zvíře v šoku se chová abnormálně. Je možné, že nepozná svého psovoda, může i ze strachu nebo z bolesti kousnout. Je tedy velice důležité mluvit ke psovi tichým a uklidňujícím hlasem. Když má pes problém s dýcháním, nedávat mu košík. V případě, že byl košík nasazen, je nutné psa stále sledovat a košík sundat při prvním náznaku přehřátí, nebo zvracení.

ZLOMENINY A VYKLOUBENÍ

Příznaky:

- zjevná bolest,
- nepoužitelnost končetiny,
- kostní štěp proniká kůží,
- otok,
- deformovaná končetina,
- kulhání.

První pomoc:

- nejdříve je nutné zastavit krvácení,
- v případě otevřené zlomeniny nestrkat kost zpět – sterilním materiálem překrýt a obvázat ránu obinadlem,
- zlomeniny končetin pod loktem nebo pod kolenem je nutné znehybnit pomocí dlahy (nebo improvizovaně) tak, aby byly znehybněny oba klouby - nad i pod zlomeninou,
- po poskytnutí první pomoci co nejrychleji dopravit psa k veterináři.

UŠTKNUTÍ HADEM

Příznaky:

- bolest,
- letargie,
- zvracení,
- průjem,
- slintání a žízeň,
- otok v místě uštknutí,
- šok.

První pomoc:

- co nejrychleji vyhledat veterináře, bez ohledu na velikost hada,
- znehybnit uštknutou končetinu a podvázat nad uštknutím, aby byl obvaz mezi místem uštknutí a srdcem,
- držet psa v klidu během transportu a uklidňovat ho mluvením.

KOLIKA – NADMUTÍ

Bolestivé nadmutí žaludku nebo zažívacího traktu je obvykle způsobeno nevhodnou kombinací potravy a vody a vyskytuje se častěji u velkých plemen. K vážné situaci může dojít, když se žaludek nadme do abnormálních rozměrů (gastric dilatation volvulus) a fyzicky se v žaludečním pouzdře otočí. Toto je životu nebezpečná situace a je nutné vyhledat okamžitě profesionální pomoc!

Příznaky:

- nadmutí a zvracení,
- nervozita,
- neklid,
- na omak velice tvrdý žaludek,
- nadměrné slintání,
- šok.

První pomoc:

- je nutné psa neustále pozorovat a v případě nejistoty, provázkem, vodítkem nebo pásmem změřit objem těla okolo nadmutého žaludku (za posledním žebrem),
- v případě, že se objem stále zvětšuje, je nutné neprodleně vyhledat profesionální pomoc.

Prevence:

Názory jsou různé, ale v následujících bodech se shodují – náchylní psi by měli jíst nejméně dvakrát denně. Není vhodné vypít velké dávky vody najednou, ale raději častěji po menších dávkách. 1 – 2 hodiny před a po krmení nepřetěžovat organismus psa.

CIZÍ TĚLESO V UCHU

Příznaky:

- neklid psa,
- třepání hlavou,
- otírání o podložku nebo okolní předměty,
- snaha poškrábat se packou a nošení hlavy na stranu.

První pomoc:

- nutným opatřením v tomto případě je vyhledání odborné péče veterinárního lékaře, který cizí těleso za použití speciálních nástrojů ze zevního zvukovodu vyjme.

VYČERPÁNÍ HORKEM

Příznaky:

- malátnost,
- kolaps krevního oběhu,
- rudé dásně,
- zrychlené dýchání, vyplazený jazyk,
- dehydrace,
- třesavka (zimnice).

První pomoc:

- vyhledat stín, pes si musí odpočinout, případně vykoupat v potoce nebo rybníku,
- pít vodu po malých dávkách,
- když se situace nezlepší, vyhledat veterináře.

SLUNEČNÍ ÚPAL

Příznaky:

- zrychlené dýchání, vyplazený jazyk,
- rektální teplota přes 41°C,
- dezorientace a malátnost,
- slabost,
- zrychlený puls a dech,
- cihlově rudé dásně.

První pomoc:

- vyhledat stín, pes si musí odpočinout, případně vykoupat v potoce nebo rybníku, ale ne v extrémně studené vodě,
- pít vodu po malých dávkách,
- led je možné opatrně použít na hlavě, na krku a na břiše, ale ne přímý kontakt s kůží. Psa nejdříve zabalit do mokré osušky,
- sledovat teplotu, aby nedošlo k podchlazení,
- když se situace nezlepší, vyhledat veterináře.

BODNUTÍ HMYZEM

Příznaky:

- bolest,
- otoky a rudé fleky,
- drbání postiženého místa na těle packou,
- divoké kousání do vzduchu.

První pomoc:

- v případě včelích žihadel, vytáhnout žihadla pinzetou tak, aby se nevtačilo více jedu do rány z jedového váčku, který ve většině případů zůstane s žihadlem drženým v kůži zpětnými háčky, vosy a sršni žihadla nezanechávají,
- chladný obklad (např. bahno) zmírní bolest a pálení,
- dát psovi antihistaminikum,
- v případě, že otok neopadne nebo žihadla jsou v těsné blízkosti hlavy a krku, zajistit ošetření veterinárním lékařem.

OTRAVA JEDEM

Příznaky:

- obtížné dýchání,
- neobvyklé chování,
- zažívací problémy,
- nepravidelný puls, rytmus i intenzita,
- chvění těla,
- křeče žaludku,
- nadměrné slinění.

V dnešní době existuje nepřeberné množství průmyslových jedů a chemikálií, na které bude pes reagovat různými způsoby.

První pomoc:

V mnoha případech není správné donutit psa k vyvrácení požité chemikálie. Jde o životu nebezpečnou situaci a je nutné vyhledat profesionální pomoc! Pokud možno přinést k veterináři obal chemikálie nebo jinak zjistit jméno požité látky.

PORANĚNÍ VNITŘNÍCH ORGÁNŮ

K poranění vnitřních orgánů dochází většinou při pádu z výšky nebo při autonehodě. Nejčastěji se jedná o poškození jater a sleziny.

Příznaky:

- příznaky nemusí být vždy zřetelné a záleží na intenzitě postižení orgánu. Tato poranění se rozpoznávají velmi obtížně,
- tato poranění mohou být provázena značným vnitřním krvácením,
- objevuje se náhlé blednutí sliznic,
- snížení tělesné teploty,
- malátnost a únava,
- při těžkém postižení se brzy objevuje kolapsový stav a úhyn.

První pomoc:

- už při prvním podezření z poškození vnitřních orgánů je nutné zajistit psovi klid,
- zabezpečit příjem tekutin (v případě, že pes vnímá a v prostředí se normálně orientuje),
- co nejdříve psovi zajistit ošetření veterinárním lékařem.

CIZÍ TĚLESO V OKU

Příznaky:

- slzení,
- pes se snaží třít postižené oko předními tlapami nebo otírá hlavu o zem, případně o různé předměty,
- na světlo reaguje křečovitým sevřením víček (tzv. světloplachost).

První pomoc:

- prvotní zásah je velmi opatrné vypláchnutí postiženého oka (Opthal),
- přiložení studeného obkladu při zavřených očních víčkách,
- zajištění odborného vyšetření a ošetření psa veterinárním lékařem.

POPÁLENINY

Příznaky:

- mírnější popáleniny (prvního stupně) – zčervenání kůže,
- vážnější popáleniny (druhého stupně) – na kůži se objevují puchýře,
- těžké popáleniny (třetího stupně) – zasažené i podkožní vrstvy, někdy dojde i k zuhelnatění tkáně.

První pomoc:

- popáleniny prvního stupně ochlazovat studenou vodou a následně potříít zklidňující indiferentní mastí (Dermazulen, Calcium panthotenicum, apod.),
- popáleniny druhého a třetího stupně neošetřovat, ale urychleně zajistit ošetření u veterinárního lékaře.

RESUSCITACE

V případě, že puls u psa není patrný, je nutné okamžitě začít s resuscitací. Položit psa na pevný povrch na jeho pravý bok. Dlaní ruky stlačovat (ne údery) hrudník v dolní části v úrovni loketního kloubu psa. Nejlépe je provádět resuscitaci ve dvou lidech, jeden stlačuje srdce a druhý aplikuje umělé dýchání. Frekvence pro psa by měla být 80 až 120 stlačení za minutu, 2 vdechy po každých 15 stlačeních hrudníku. Po zdařilé resuscitaci vyhledat veterináře.

Umělé dýchání

Stejně jako u lidí, první krok je vyčištění dýchacích cest. Narovnat psovi hlavu a krk do přirozené pozice, vyndat z tlamy a z krku cizí materiály a povytáhnout jazyk z tlamy. Zjistit poslechem a vizuálně, jestli pes dýchá. Když nedýchá, ale lze nahmatat puls, obejmout tlamu rukama tak, aby vzduch nemohl po stranách unikat, a hluboce vdechnout do nozder. Hrudník psa se zjevně nadýmá a klesá, což je doklad, že se vzduch dostává bez překážky do plic. U malých zvířat je nutné odhadnout a úměrně zredukovat intenzitu a objem vdechovaného vzduchu. U psů by měla být frekvence umělého dýchání 8 až 10 vdechů za minutu (1 vdech každých 6 vteřin).